

EESTI ARENG

EUROOPA LIIDU STRUKTUURIFONDID EESTIS – VÕIMALUSTEST TULEMUSTENI • JUUNI 2006

ERLE MÄNNISTE:
Kuidas ma projektile
toetust taotlesin

KVALITEETNE MESI
euroraha toel

Floristiks tänu
KEELEKURSUSTELE

PUHKUS
Võrtsjärve ääres

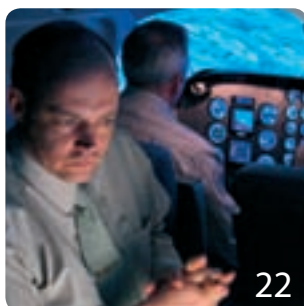
Sool ajendas
TERVISEKESKUST
looma

Toetab Euroopa Liit

RAK
Eesti Riiklik Arengukava

- 3 Iga toetuskroon toodab juurde teisegi
- 4 Kuidas jaguneb Euroopa Liidu raha aastatel 2007–2013
- 6 Toetuste taotlemine ja aruandmine muutub lihtsamaks

Prioriteet 1: inimressursi arendamine

- 7 Koolitunnid puu otsas ja suusarajal
- 8 Disainitudengite hüpe tulevikku
- 10 Me viime nad lõpuks umbsest ruumist välja

Prioriteet 2: ettevõtluse konkurentsivõime

- 11 Tünnimeister müüb elustiili
- 12 Studio 415 pillitöökojast kostab imelisi helisid
- 13 Hop on, hop off!
- 14 Sool ajendas tervisekeskust looma

Kogemus

- 15 Õnnestumine teisel katsel

Prioriteet 3: põllumajandus, kalandus ja maaelu

- 16 Eksklusiivne tuuramari jõuab eestlaste toidulauale
- 18 Kvaliteetne mesi euroraha toel
- 20 Eesti mustikad teevad prantslaste suud mustaks

Prioriteet 4: infrastruktuur ja kohalik areng

- 21 Tuulikud annavad rohelist energiat
- Kalad taimevangist vabaks
- 22 Õnnetus karastab tulevast pilooti
- 23 Riigieksamile pääseb kõigest hiireklikiga
- 24 Puhkus Võrtsjärve ääres
- 25 400 aastat klaasi ajalugu
- 26 Ristsõna
- 27 Korraldus- ja rakendusasutuste ning rakendusüksuste kontaktandmed
- 28 Maakondlike arenduskeskuste kontaktandmed

EESTI ARENG

Euroopa Liidu struktuurifondid Eestis – võimalustest tulemusteni
Juuni 2006

Väljaandja: Rahandusministeerium
Tootja: AS Ajakirjade Kirjastus
Trükk: Kroonpress
Kaanefoto: Margit Kurvits (Focus)

Kontakt:
www.struktuurifondid.ee
struktuurifondid@fin.ee

Ajakiri on trükitud taaskasutatud toorainest paberile.

MIS ON STRUKTUURIFONDID?

Struktuurifondid on rahastamisallikad, mille abil Euroopa Liit ühtlustab riikide ja regioonide ebavõrdsed arengutasemeid. Toimib põhimõtte – jõukamad liikmesriigid toetavad mahajäänumaid.

Eestil on juba kolmandat aastat olnud võimalik arendada paljusid eluvaldkondi Euroopa Liidu struktuurifondide toel. Peagi lõppeval esimesel toetusperioodil oleme saanud kasutada 5,8 miljardit krooni struktuurifondide raha. Selle abil on toetatud näiteks põllumajandust ja kalandust, arendatud haridust, koolitatud töötuid, edendatud ettevõtlust ja külaelu, parandatud teid ja sadamaid ning vähendatud keskkonna saastatust.

Ajakirjas ongi valik euroraha toel käima lükatud projektidest, mis on nii mitmeigi ini-

mese elu väärtuslikumaks muutnud. Samas anname ülevaate sellest, millised valdkonnad hakkavad toetust saama järgmisel aastal algaval uuel finantsperioodil.

Uuuel perioodil on summad tunduvalt suuremad – seitsme aasta peale kokku 53,2 miljardit krooni. Struktuuriliselt jagunevad toetused küll veidi teisiti, kuid põhimõtteliselt toetatakse ka järgmisel perioodil samade valdkondade arendamist.

Kuigi maaelu, põllumajandus ja kalandus pole järgmisel perioodil struktuurifondidest rahastatavad, ei jää need valdkonnad Euroopa Liidu abist ilma, vaid saavad toetust teistest allikatest ning raha jagamist hakkab koordineerima põllumajandusministeerium.

TEA VARRAK

rahandusministeeriumi kantsler

IGA TOETUSKROON TOODAB JUURDE TEISEGI

leidlikud ning oskavad selleks vajadusel ka lisaressurse otsida. Edaspidi pole meil põhjust hirmu tunda, et toetus huvipuudusel kasutamata jääks, pigem tuleb veelgi hoolikamalt mõelda, kuhu meile usaldatud raha paigutada. Sageli arvatakse, et ennekõike tuleks toetada vae-seid ja väeteid, kuid struktuurivahendite eesmärk on toetada teotateliisi ja arenguvõimeliisi, et iga panustatud kroon toodaks juurde veel teise ja kolmandagi ning meie inimesed ja ettevõtjad oleksid konkurentsivõimelised kõikjal maailmas.

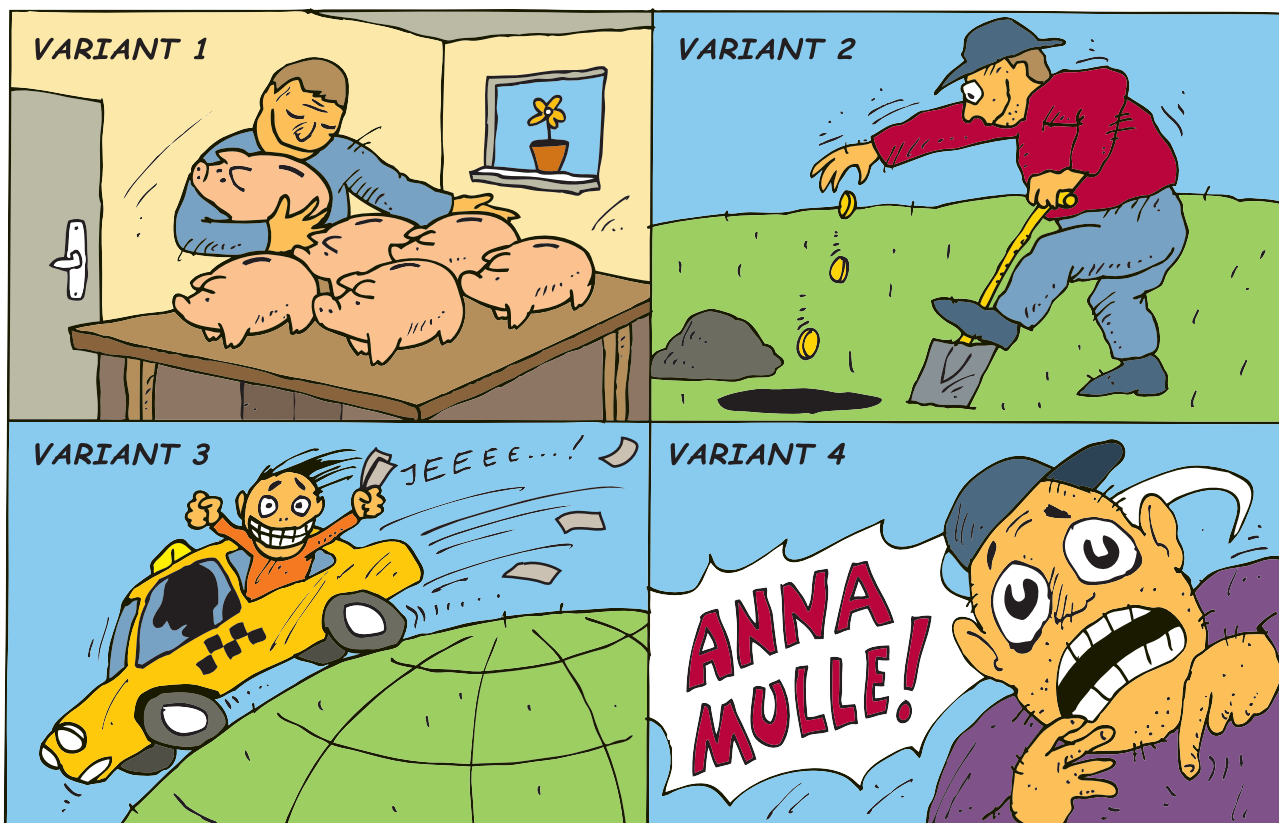
Kuigi järgmisel aastal algav uus finantsperiood toob kaasa senisest veelgi suuremad summad ja võimalused, pole raha kunagi piisavalt. Seetõttu tuleb õppida nii enda kui ka teiste vigadest, et kasu Eesti arengule oleks võimalikult suur. Kasu ei tähenda kaugelgtki seda, et iga inimene peaks minema ise toetust taotlema: kaudselt oleme ju kõik võitnud – kasvõi puhtama looduskeskkonna, korras teed või ilusad mänguväljakud. Küirelt arenev ettevõtlus ning suurenev eksport loovad juurde uusi töökohti ning võimaldavad inimestel rohkem teenida.

Käesolev ajakiri pühendub paljuski sellele, mis juba ära tehtud. Rõõm on tõdeda, et kõige populaarsemaks on osutunud ettevõtjatele mõeldud toetused. Mitmed Eestis tuntud ettevõtted on saavutanud edu ka välisurgudel ning nii mõnigi töötuks jäänud inimene on loonud oma ettevõtte, mis annab tööd teistelegi. Samuti on hea meel selle üle, et kartustest hoolimata pole sugugi kogu raha läinud suurematesse linnadesse, vaid seda on jätkunud ka väiksematele Eestimaa paikadele.

Uue finantsperioodi ettevalmistused on käimas. Seekord ei planeerita euro-raha omaette, vaid riigi eelarve ühe osana. On ju loogiline, et riigi vajadusi tuleb vaadata tervikuna, mitte jaotada valdkondi selle järgi, kas sinna suunatakse Eesti riigi või Euroliidu raha. Uute prioriteetide ja meetmete väljatöötamisel ootame kõigi huvitatud inimeste arvamusi ja ettepanekuid – et raha jõuaks sinna, kus seda kõige enam tarvis läheb. Mida teadlikumad me oma võimalustest oleme ja mida targemini neid kasutame, seda parema tulemuse saame.

Alates 2004. aastast on Eestil mitmete eluvaldkondade arendamiseks kasutada Euroopa Liidu struktuurifondide toetus. Meile kolmeks aastaks eraldatud 5,8 miljardi krooniga on toetatud nii ettevõtlust, inimeste koolitamist, maaelu ja kalandust kui ka regionaalset arengut ning oluliste infrastruktuuriobjektide rajamist.

Kunagine kartus, et eestlased ei ole veel projektikirjutamises meistrid ning struktuurifondide raha võib jääda kasutamata, on osutunud asjatuks. Eestlased on uute ideede ja mõtete elluviimisel

ALAR PIKKORAINEN

MIDA TEHA EUROTOETUSEGA

STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMINE PERIOODIL 2007–2013*

Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013 prioriteedid

Rakenduskavad ja nende prioriteedid

INIMRESSURSI ARENDAMINE	
1.	Avaliku sektori haldussuutlikkuse suurendamine
2.	Täiskasvanute õpe, kutseõpe ja noorsootöö
3.	Tööhõive
4.	Tervis
5.	Teadus- ja arendustegevuse inimressurss
6.	Jätkusuutlikud ja innovaatilised ettevõtluse teadmised ja oskused
HARIDUSE, TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE NING TERVISHOIU INFRASTRUKTUURI ARENDAMINE	
1.	Hariduse infrastruktuur
2.	Tervishoid ja hoolekanne
3.	Teadus- ja arendustegevuse võimekus ja kõrghariduse õppekeskkond
ETTEVÕTLUSE, INFOHISKONNA, TRANSPORDI JA ENERGEETIKA ARENDAMINE	
1.	Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime
2.	Strateegilise tähtsusega infrastruktuuri investeeringud (Ühtekuuluvusfondist)
3.	Regionaalse tähtsusega infrastruktuuri investeeringud (Euroopa Regionaalarengu Fondist)
4.	Infoühiskonna edendamine
5.	Energeetika arendamine
ELUKESKKONNA ARENDAMINE	
1.	Keskkonnainvesteeringud Ühtekuuluvusfondist
2.	Keskkonnainvesteeringud Euroopa Regionaalarengu Fondist
3.	Kohalikud avalikud teenused maapiirkondades
4.	Linnaliste piirkondade arendamine
5.	Piirkondade konkurentsivõime

* – Täpne jaotus võib veel muutuda.

KUIDAS JAGUNEB EUROOPA LIIDU RAHA AASTATEL 2007–2013

Alates juunikuust saavad kõik huvilised öelda sõna sekka teemal, kuidas jagada aastatel 2007–2013 Euroopa Liidu struktuurifondide kaudu Eestile laekuvat rohkem kui 50 miljardit krooni. Rahandusministeeriumi kodulehel www.fin.ee saab kommenteerida valdkondlikke rakenduskavasid, milles on näidatud ära nii selle raha eest tehtavad täpsemad tegevused kui ka selleks kuluvad summad.

Rahandusministeeriumi riigieelarve osakonna peaspetsialist SIIM SIKKUT, kui suur on see summa, mida Eesti järgmise perioodi jooksul Euroopa Liidu struktuurifondidest kasutada saab?

Täna võime prognoosida, et Eestile eraldatakse ligikaudu 53,2 miljardit krooni. See summa koosneb Euroopa Sotsiaalfondi, Euroopa Regionaalarengu Fondi ja ühtekuuluvusfondi vahenditest. Sellele lisandub veel Eesti ettevõtete, omavalitsuste ja riigieelarve kaasfinantseering 9,4 miljardit krooni.

Kas võib loota, et eelmisel perioodil saadud kogemustele toetudes läheb seekord toetusraha kasutamine lihtsamalt?

Jah, võib küll öelda, et meil on mõnevõrra lihtsam seda protsessi ette valmistada, kuid summad on seekord tunduvalt suuremad ja rakendussüsteem muutub. Kui üldjoontes toetatakse uuel perioodil samu valdkondi, tuleb raha jagamisel ette administratiivseid muudatusi. Peamiselt on kavas vähendada tsentraliseeritust (eelkõige rahandusministeeriumi osa) ja suurendada rakendusasutuste osatähtsust.

Olulisemaks väljakutseks on siiski just raha maht. Eestile eraldatavad summad ühe aasta kohta on üle kahe korra suuremad kui praegusel perioodil. Sellega kaasneb suurem koormus administreerimistöös. Eraldi tuleb jälgida ka seda, millist mõju raha kasutamine eri valdkondadele avaldab ja kuidas suudetakse raha vastu võtta – näiteks kas sinne ehitusturg kasvab piisavalt kiiresti selleks, et kõiki kavandatud tegevusi oleks võimalik ellu viia.

Mis muutub, kui võrrelda praeguse riikliku arengukava perioodiga?

ELi toetuste kasutamist ei planeerita enam muudest Eesti riigieelarve vahenditest eraldiseisvana, vaid ühtsena, riigi eelarvestrateegiana. Seega ei koosta me enam eraldi riiklikku arengukava,

vaid struktuurivahendite kasutamine pannakse paika “Riigi eelarvestrateegias 2007–2010” (RES). Struktuurivahenditest toetatavate valdkondade arengu kavandamiseks koostatakse RESi raames konkreetsem “Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013”, samuti rakenduskavade finantsplaanid. Struktuuritoetuste ja riigi eelarvestrateegia ühtse planeerimise eesmärk on luua terviklikum nägemus sellest, mida struktuurivahendite kaasabil Eesti riigi arengu hoogustamiseks saavutada tahetakse.

Uut perioodi eristab varasemast veel see, et eraldatavaid vahendeid on rohkem ning nende kavandamise ja kasutamise periood on oluliselt pikem. Uuendus on seegi, et ühtekuuluvusfondi ja struktuurifondide vahendeid kavandatakse ühtselt ja korraga. Samas on maaelu ja kalandusfondide vahendite planeerimine ja kasutamine muudest struktuurivahenditest eraldatud – Eestis veab

neid ettevalmistusi põllumajandusministeerium. Vajaliku kaasfinantseerimise määr väheneb praeguselt 25 protsendilt 15 protsendini ning edaspidi loetakse kaasfinantseerimiseks ka erasektori panust.

Kui kaugel strateegia ja rakenduskavadega ollakse ning mis on järgmised sammud?

Struktuurivahendite kasutamise strateegia on juba pikemat aega üleval rahandusministeeriumi kodulehel, et kodanikud saaksid sellega tutvuda ja seda kommenteerida. 2006. aasta mai lõpus kiitis valitsus selle “Riigi eelarvestrateegia 2007–2010” raames heaks ning nüüd järgnevad konsultatsioonid Euroopa Komisjoniga.

Paralleelselt strateegiaga koostame ka rakenduskavasid, mis panevad täpsemalt paika konkreetsed tegevused ja rahajao- tuse. Rakenduskavade esimesed versioonid valmivad juunis 2006 ning seejärel on kõigil võimalik konsulteerimis-

ringis oma ettepanekuid ja märkusi esitada. Rakenduskavad peaksid valitsuses arutusele tulema sügisel. Pärast seda peame nende üle läbirääkimisi Euroopa Komisjoniga ning lõplikult on rakenduskavad valmis 2007. aasta alguseks.

TOETUSTE TAOTLEMINE JA ARUANDLUS MUUTUB LIHTSAMAKS

Sellest, mis järgmisel eelarveperioodil, aastail 2007–2013 ELi struktuurifondidest raha taotlejate jaoks muutub, räägib rahandusministeeriumi välisfinantseerimise osakonna juhataja asetäitja **Kalle Killar**.

Taotluste esitamise algusaega ei saa praegu veel täpselt öelda, kuid kindlasti on 2007. aasta esimesel poolel oodata mitme toetusvõimaluse avanemist. Samas on tõenäoline, et praeguse perioodi meetmetega sarnastest uutest meetmetest saab hakata varem raha taotlema. Päril uute meetmete ettevalmistamine võtab aga veidi kauem aega.

Toetuse taotleja jaoks jääb taotlusprotsess paljuski sarnaseks praegusega, sealjuures on hea uudis see, et kogemuste põhjal oleme mitmeid asju lihtsustanud ja paindlikumaks muutnud.

ELEKTROONILINE TAOTLEMINE JA ARUANDLUS

Järgmisel perioodil katveme taotlejale ja toetuse saajale luua võimaluse esitada nii toetuse- ja maksetaotlusi kui ka aruandeid elektrooniliselt.

KULUDE TÕENDAMINE LIHTSUSTUB

Lihtsustatud on tööjõudu ja elukestvat õpet puudutava meetme (1.1) toetuste väljamaksmist. Kogemused on näidanud, et sotsiaalfondi meetmete puhul ei ole otstarbekas nõuda kõikide kuludokumentide koopiasid.

Nüüd ei ole meetmest 1.1 raha saanutel enam vaja esitada rakendusüksusele kõiki kuludokumente. Esitada tuleb vaid koondaruanne ning arved ja maksmist tõendavad dokumendid ainult teatud kululiikide kohta. Kuludokumente kontrollib rakendusüksus projekti rakendaja juures. Kulude tõendamine lihtsustub edaspidi ka teiste meetmete puhul.

TAOTLUSTE TÄITMINE SELGEM

Taotluste täitmine on muutunud nii taotlejatele kui ka rakendusüksustele arusaadavamaks, üheselt mõistetavamaks. Esi- ja valmistas taotluste täitmine taotlejatele üksjagu peamurdmist. Nüüdseks on nii toetuse saajad kui ka rakendusüksused omandanud esimesed kogemused. Taotlejate abistamiseks on välja töötanud mitmed juhendmaterjalid, mis annavad suuniseid taotluse täitmiseks, seletavad indikaatorite tähendust ning tingi musi lubatavate kulude kohta.

ÜLE-EESTILINE RENDIPINDADE HINNAURING

Valminud on üle-eestiline kontori- ja seminariruumide rendihindade uuring, mis lihtsustab toetuse saajal mitterahaliste kulude tõendamist. Alles aasta tagasi pidi toetuse saaja, kui ta sai projekti tarvis tasuta ruume kasutada ning soovis näidata seda kasutamiskulu projekti mitterahalise sissemaksena, tellima sõltumatult kvalifitseeritud hindajalt ruumide maksumuse analüüsi. Nüüd jääb see kallis lisaprotseduur ära, sest kasutada saab juba teostatud üle-eestilise hinnauuringu tulemusi.

EELTAOTLUSED

Kuna taotluse koostamine on suur töö ja kõiki projekte ei toetata, on kavas osade meetmete puhul kasutusele võtta eeltaotlus, mis ei ole nii detailne, vaid kirjeldab projekti üldisloomu. Eeltaotluse põhjal võib aga rakendusüksus juba öelda, kas selle konkreetse projekti rahastamiseks on mõtet põhjalikku taotlust koostama hakata. Eeltaotlusi kasutatakse juba praegu kohaliku sotsiaalmajandusliku arengu meetme (4.6) projektide puhul.

KOOLITUNNID PUU OTSAS JA SUUSARAJAL

Kui kell helises, oli õpetaja juba puu otsas ja tund võis alata. Luua Metsanduskooli loodusretkejuhi eriala 23 õppurit asusid kõik hoolega õpetaja vilistatud linnulaulu järgi ära arvama, milline suleline võiks sellise viisijupi looduses kuuldavale tuua.

Oskus puid-põõsaid määrata, linde-loomi tunda ja üldse looduses teadlikult ringi liikuda on osutunud Eesti inimeste seas väga populaarseks. Aasta alguses avatud Luua Metsanduskooli uuele erialale oli tahtjaid neli korda rohkem, kui kool sai vastu võtta.

“Loodusretke juhiks õppijad ei ole kõik sugugi bioloogid-geograafid. Kooli soovis astuda väga erineva eriala inimesi – oli lasteaia- ja kooliõpetajaid, oli turismitaluomanikke ja tegutsevaid retkejuhte,” loetleb eriala juhtiv õpetaja Erle Männiste huviliste ringi.

Kuna sisseastumiskonkurs oli tihe, sai kursus Erle Männiste kinnitusel tugev. Kooli pääsemiseks tuli kirjutada essee “Minu ereda looduselamus” ning esitada etüüd etteantud esemega.

Suur tung on ka mõistetav, sest siiani pole olnud võimalik loodusretke juhiks õppida, matkade läbiviijad on kõik iseõppijad. Looduses ringi liikumine on aga muutunud nii eestlaste kui ka siia sõitnud turistide hulgas järjest populaarsemaks ja häid matka-

radasidki on viimaste aastate jooksul üha juurde tulnud. Seetõttu on ka nõudlus koolitatud retkejuhi järele lausa nii suur, et järgmiseks aastaks on riik andnud tellimuse koolitada 15 loodusretke juhti ning praegu poolteist aastat kestev õppeaeg pikeneb kahele aastale. Turismitalunike seas läbi viidud küsitlusest selgus, et iga teine turismiettevõtja on valmis diplomeeritud retkekorraldaja tööle võtma.

Tulevased loodusretke juhid õpivad planeerima matka- ja loodusõpperadasid, viima läbi temaatilisi retki, tundma looma- ja taimeriiki ning Eesti matka- ja loodusradasid.

Lisaks õpitakse võõrkeeli, psühholoogiat, esmaabi andmist ning isegi suusatamist ja orienteerumist.

Uue eriala käivitamiseks kulus 1 090 795 krooni, millest Euroopa Liidu struktuurifondidelt saadi 818 096.

Lisaks kaugõppe vormis toimuvale põhikursusele korraldab kool ka väga populaarseid ühe- ja kahepäevaseid tasuta kursusi inimestele väljastpoolt kooli.

Õpilase kommentaar

PIRET VALGE

lasteaiaõpetaja, loodusretke juhi esimese kursuse õpilane

Kooli ärgitas mind tulema äratundmine, et kuigi loodus mulle tohutult meeldib, ei tunne ma seda piisavalt. Käime ju kõik iga päev looduses, kuid vähemalt minul on küll tulnud tihti laste küsimuste peale mõne taime kohta õlgu kehitada. Juba praegu, pärast mõnda kuud kooliskäimist, oskan peale nime jutustada taime kohta ka mõne loo.

Minule on need õpingud olnud täis üllatusi ja pisiasjade märkamist. Avastasin, kui ilus on puhkev sarapuuois. Kui neid punga seest väljuvaid punaseid udusulgi teistele näidanud olen, selgub, et see on enamikule mu kursusekaaslastele üllatav. Praegu pakun oma teadmisi kolleegidele, kuid pärast kooli lõppu, kui end targemana tunnen, soovin viia lapsed koos peredega loodusesse ja pühendada rohkem retkejuhi tööle.

Poole aasta jooksul on lühikursustel osalenud üle 150 inimese.

“Kursus on ette nähtud viieteistkümnene. Ent tahtjaid on alati palju rohkem, mistõttu tuleb pea alati jätta pooled huvilised järgmist korda ootama,” toob projekti koostanud Männiste näite.

LOODUSRETKE JUHI LÜHIKURSUSED

- Eesti seened
- Loodusretkede planeerimine
- Eesti puud ja põõsad
- Looduse vahendamise meetoodika
- Esmaabi
- Suhtlemispsühholoogia
- Keskkonnaalane seadusandlus
- Eesti kalad
- Eesti imetajad
- Matkaradade planeerimine loodusesse
- Loodusfoto
- Vääriselupaigad
- Puittaimede määramise meetoodika

Meede 1.1.

Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem.

Toetus projektile 818 096 krooni.

Kui metsa tüpoloogiat õpetav Erle Männiste ronib vana tammepuu oksale, et vilistada seal oma õpilastele äraarvamiseks ette üht linnulaulu, selgus ootamatult, et puu õõnsuses on kaku pesa, milles 4 muna.

Eesti Kunstiakadeemia tootedisaini osakonna juhataja Martin Pärna sõnul püüavad uue eriala tudengid muuta asjade toimimist intelligentsemaks.

DISAINITUDENGITE HÜPE TULEVIKKU

Mõiste "arukas disain" levib kunstiringkondades kulutulena – kõik räägivad sellest, kõik tahavad rohkem teada. Eestis saavad noored disainerid aruka disainiga tutvust teha Euroopa Liidult toetust saanud projekti "Arukate toodete disain – tuleviku eriala" kaudu.

Kas tegu on ulmeteadusega või jõuab arukas disain ka meie argiellu? Vastab Eesti Kunstiakadeemia tootedisaini osakonna juhataja Martin Pärn.

Kuidas eristada arukaid tooteid tavalistest?

Tool, kapp, lusikas või kirves on meile vajalikud tooted ja jäävad selleks ka tulevikus. Kuid on ka teistsuguseid tooteid, näiteks telefon või raadio, mis sisaldavad digitaalset tehnoloogiat ja on pidevas muutumises. Nendele on lõputult üritatud välja mõelda vormi, kuid ikkagi on tänapäeval asjalood nii, et kui tool on konkreetse kujuga, siis iga uus

telefon on lihtsalt üks järjekordne klots. Kui järele mõelda, siis polegi meil telefoni või raadiot füüsiliselt vaja – me vajame ainult teenust või tegevust, mida nad vahendavad.

Võib öelda, et tehnoloogia areng muudab sellised esemed käepärasemaks, väiksemaks ja võimekamaks, kuni me saame aru, et ei vajagi neid asju endid, vaid ainult nende vahendatavat teenust. Telerit me ju ei vaja, pilti võib sama hästi edastada ka näiteks sein või tapeet.

Arukad tooted ongi need, mis on seotud tehnoloogia arenguga. Juba praegu ei vaja me kallimate autode avamiseks võtit, vaid meil on taskus kiip: auto tun-

neb autojuhi ära ja teeb ukse lahti, vaele inimesele ta ust ei ava. Tootesse on imbutatud mõistus, toode oskab käituda arukalt. Ja disainerid püüavadki muuta asjade käitumist intelligentsemaks.

Alustasite koos tudengitega arukate toodete kavandamist kurtidele mõeldud abivahenditest.

Miks valisite just selle niši?

Tegime endale ülesande huvitavamaks ja selgemaks. Kurdi puhul on selge, et disainer ei saa teha sellist asja, nagu meeldib talle endale, vaid ta peab õppima mõistma kurtide vajadusi. See võimaldab meil, disaineril, oma kammitsetud mõttemaailmast välja tulla ja leida lahendusi, mis pärast võivad olla kõigile head. Loodi ju teleri kaugjuhtimispult alguses voodihaigetele. Ja beebialarm tehti algselt kurtidele emadele, et nad märkaks lapse nuttu.

Mida noored disainerid on praeguseks juba välja mõelnud?

Näiteks avastasime üllatusena, et kurtidele noortele meeldib kuulata muusikat. Loomulikult teevad nad seda teisiti kui kuuljad, nad tajuvad rütmi. Paar meie projekti tegelevad nüüd sellega, kuidas edastada kurtidele muusikat neile meelepärases vormis – vastasel korral peavad nad kuulama seda hästi valjusti, aga siis kuulevad seda paraku ka naabrid.

Samuti suhtlusega seotud teemad – kurtide laste rühma kasvataja ei saa kogu rühmaga korraga suhelda, sest suhtluse alustamiseks on vaja visuaalset kontakti.

Üheks nutikaks ideeks on tapeet, millel on väikeste lindude ja suuremate loomade pildid elevantini välja. Kurtidele lastele on vaja õpetada arusaamist mürast, mida nad tekitavad, kuid ise ei kuule. Siin reageerib mürale seinal olev muster: näiteks kui lapsed teevad natuke müra, kaovad ära linnud, kui keskmiselt, kaovad rebased ja kui müra on väga suur, kaovad ka elevantid. See on hea näide, kus tehnoloogilised võimalused on täna juba olemas ja disaini abil leitakse sellele tehnoloogiale meeldiv, mänguline ning kasulik rakendus.

Kuhu tahate välja jõuda?

Meie eesmärk ei ole luua uusi tooteid, küll aga arendada neid inimestele meelepärasemaks ja loomulikumaks.

Eesti Kunstiakadeemiale (EKA) tähendab see projekt eelkõige uue perspektiivse teema sissetoomist, millest võiks tulevikus kujuneda üks tudengite spetsialiseerumisharu. Oluline on ka see, et toote- ja tekstiilidisaini saavad selles valdkonnas teha interdistsiplinaarset koostööd IT Kolledži inseneridega.

SÕBRAPAEAL

Sõbrapael on mõeldud kurtidele, kelle omavahelise suhtluse eeldus on silmside. Kui seda ei ole, tuleb tähelepanu võita kuidagi teisiti. Kaks sõpra, kel on sõbrapael, vahetavad omavahel seda katvaid klotsikesi. Klots on mitmeid, nii nagu sõprugi. Paela mõlemat ümarat serva korraga vastava klotsikese kohalt vajutades annab sõbrapael käel helendades märku, kes soovib parasjagu tähelepanu kõita.

Töö autor on Heiki Reimann.

KOLMEAASTANE ÜHISPROJEKT

EKA tekstiili- ja tootedisaini osakondade koostatud projekt sai Euroopa Liidu struktuurifondidest ligi 4 miljonit krooni toetust. Kolme aasta jooksul korraldatakse kursusi ja meistriklasse EKA ja IT Kolledži tudengitele, infoüritusi ja seminare tootearenduse spetsialistidele ja tegevdisaineritele. Eestisse kutatakse rahvusvaheliselt tunnustatud spetsialiste ja koolitatakse tulevasi õppejõude, kes võiksid projekti lõppedes õpetada arukate toodete valdkonda EKA-s ja IT Kolledžis.

- Kevadsemestril oli tudengite esimene ühine meistriklass. Tootedisaini osakond alustas kursust "Vaiksed abilised", mille eesmärk on välja töötada nüüdistehnoloogiad hõlmavaid tootekontseptsioone kurtidele.
- Tekstiilitudengite meistriklassis tutvustas kõrgetehnoloogilisi tekstiilmaterjale Katherine Moriwak New Yorgist.
- EKA tekstiilidisaini osakond korraldas Briti Nõukogu toetusel avaliku loengu, mille esinejaks oli rahvusvaheliselt tuntud tekstiili- ja tehnoloogiakonsultant, mitmete publikatsioonide autor Marie O'Mahony.

Kunstiakadeemia tekstiilitudengid said kevadel osa Katherine Moriwaki (pildil paremal) juhendatud kõrgetehnoloogilise tekstiili meistriklassist.

■ Meede 1.1.

Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem. Toetus projektile ligi 4 miljonit krooni.

Tatjana Kapustina sai Anni Lillepoes tööd pärast seda, kui oli läbinud töötutele mitte-eestlastele mõeldud floristi-teenindaja kursuse.

ME VIIME NAD LÕPUKS UMBSEST RUUMIST VÄLJA!

Kes meist ei tahaks välja värsket õhu kätte – vahel aga ei leia kuidagi teed. Eha Korkus koos kaaslastega MTÜ EELK Viru Praostkonna Ontika Koolituskeskusest näitab teed Ida-Viru muukeelsele elanikkonnale.

“Meie ülesanne ei ole muukeelsetele inimestele lihtsalt keelt õpetada,” selgitab Eha Korkus aeglaselt ja rahulikult. “Meie peamine eesmärk on tuua neid ellu, kohandada sotsiaalselt Eesti ühiskonnaga!”

Uurides natukene statistikat, selgub peagi, et eesmärk on tõeliselt üllas. Erinevate hinnangute kohaselt on umbes 30% Ida-Virumaal elavatest muukeelsetest inimestest Eesti elust üsna kaugel.

MIS ASI ON POSTIMEES?

“Kursuse alguses selgus, et suur osa grupist ei ole kunagi midagi kuulnud näiteks ajalehest Postimees!” on Eha üllatunud. Muretu ei ole olukord ka ülejäänud 70%

osas. Ehkki nad osalevad ühiskonnas aktiivsemalt, tuleb neilgi ette probleeme. Näiteks kui selgub, et pere koolis käivad lapsed on Eesti eluga palju enam kursis kui vanemad.

“Meie ülesanne ongi liita need täiskasvanud Eesti ühiskonda,” ütleb kogunud täiskasvanukoolitaja Eha Korkus ja lisab, et sageli tuleb ette olukordi, kus kursustel alustatud aitavad edasi viia vanemate endi lapsed.

Kuidas sellist ühiskonda sulandamise tööd siis tehakse? Ontika Koolituskeskus pakub kaht tüüpi õppeprogramme, mis mõlemad on mõeldud inimestele, kellel on raskusi eesti keele oskuse ja ameti leidmisega. Esimene programm on juba

nimetatud kohandamine, teine pakub lisaks konkreetse eriala teadmisi ja oskusi. Ontika Koolituskeskuses valmistatakse nimelt ette floriste-teenindajaid.

“Me alustasime tegevust juba 1990. aastate esimesel poolel,” meenutab Eha. Sellest ajast on säilinud ka MTÜ nimes viide kirikule. Samas puudub otsene side religiooni ja erinevate konfessioonidega, küll on aga selles ettevõtmises palju usku. Usku sellesse, et osalejad ei vaja niivõrd klassiruumis läbiviidavaid tunde, kui võrd aktiivset tegevust ja mängulist õpet. Nii omandataksegi keel ja teadmised Eesti ühiskonnast läbi mängu.

Grupis osalejad mängivad erinevaid rolle: kord on tegevus kaupluses, siis tö vestlus vaikselt kabinetis, siis peetakse maha vägev diskussioon mõnel ühiskonnaelul puudutaval teemal. “Sellised rollimängud sobivad slaavi verd inimestele väga hästi. Mängimine ja mängulisus pole neile võõrad, eestlastega ei anna kohe võrreldagi,” ütleb Eha.

Samas ei ole rollimängud ka ainuke integreerimise vorm. Loomulikult peetakse loenguid, näiteks psühholoogiast, räägitakse enesekehtestamisest ja läbivõttekursusest, sellest, kuidas koostada CV-d ja motivatsioonikirja.

HUVI KEELEKURSUSTE VASTU ON SUUR

Populaarseim õppevorm on ekskursioonid. “Te peaksite vaid nägema, mis moodi muutub kogu grupp elavaks, kui jõutakse näiteks Iisaku koduloomuuseumi!” hüüatab Eha ja räägib, kuidas kohapeal kulub alati mitu tundi, sest viiglad, hargid ja reed tunduvad kõigile nii põnevad.

Kursuse tulemustega on Eha Korkus väga rahul. Enam kui pooled lõpetajatest leiavad töö, gruppidest väljalangejaid on väga vähe.

Teisele kursusele oli juba väga palju soovijaid – ühele kohale kandideeris lausa 5–6 inimest. Väga oluliseks peab MTÜ oma koostööd tööturuameti Ida-Virumaa osakonnaga.

“Me loome siin meeleolu. Meie peamine ülesanne on aidata inimesel hirne ületada. Õige pea avastavad nad, et 30 sõnaga saab aetud sada asja, kui ainult tahta!” nimetab Eha Korkus põhjusi, miks on koolituskeskus kohalike hulgas nii populaarne.

Kolme vooruga on adaptatsiooniprotsessi läbinud 242 inimest. Eha tunnustab, et ilma fondidest saadud abita ei oleks nii paljude inimeste koolitamine kindlasti võimalik. Euroopa Sotsiaalfondi kaudu on Ontika Koolituskeskusele eraldatud kokku 2 587 121 krooni.

Meede 1.3.

Võrdsed võimalused tööturul.

Toetus projektile 2 587 121 krooni.

TÜNNIMEISTER MÜÜB ELUSTIILI

Ettevõtja starditoetus aitas Valgamaa mehel jääda tööle oma kodukanti ja lükata käima väikese puidutootmise, mille firmakaubaks on kümblustünnid.

Osavate kätega Andry Zacek (41) otsustas oma firma asutada paar aastat tagasi, kui oli jäänud töötuks. “Uue tegevuse järele ringi vaadates avastasin, et ega ma muud oskagi teha kui puidutööd,” meenutab Andry Zacek, kes on juba aastaid mööblit valmistanud. “Esialgu teadsin kindlalt vaid seda, et põlise valgamaalaselena tahtsin kindlasti leida tööd oma kodukandis.”

Uus elukutse andis endast märku üsna ootamatult. Saunapeo tarvis renditi sõpradega kamba peale kümblustünn, kus mõnus istuda ja maailma asju arutada. “Kui tünn õuele toodi, mõtlesin, et sellise asja võiks endalegi valmistada,” räägib Zacek. Mõeldud-tehtud. Sealsamas sai ta veel kaks-kolm tellimust ja Zacman Grupp OÜ oligi alguse saanud.

Puidutootmise alustamine nõuab raha: tuleb rentida hooned, osta seadmed. Nii otsustaski Zacek taotleda ettevõtluse alustamise toetust.

“Esimene katse ei läinud õnneks,” tunnistab mees. “Ei osanud kohe esimese hooga taotlust õigesti koostada.” Ent kuna suur osa tööst oli ikkagi tehtud, proovis ta uuesti, vormistas paberid ringi ja saigi 2004. aasta oktoobris 160 000 krooni stardiraha. Ehkki puidutööstuse mõistes ei ole tegu suure summaga, sai Zacek selle raha eest osta kvaliteetse

tööpingi, millega lõigata nii puitu kui ka mööbli tarvis laminaatplaati.

Kuid ega ettevõtlus ei tähenda kohe pudrumägesid. “Puidutööd oskavad paljud, aga kui oled ettevõtja, pead suutma oma tooted ka maha müüa,” selgitab Zacek. Täna tegeleb ta juba võimalike partneritega Skandinaaviamaades ja Inglismaal. Zaceki sõnul on ekspordi juures kõige keerulisem transpordi korraldamine, sest koos tünniga tuleb paratamatult riigist riiki liigutada ka palju õhku.

“Ettevõtjaks hakkamisega olen rahul – olen nüüd enda peremees. Valgas pole kuigi palju ettevõtteid, kus puidumeistriks makstaks tema oskuste eest väärilist palka. Praegu töötan oma ettevõttes veel üksi, aga otsin juba töölisi, sest tellimused hakkavad üle pea kasvama.”

Oma kandi inimestele teeb Zacman Grupp ka tellimusmööblit ja teisi puidutöid. Firma kaubamärgiks on siiski männist, kuusest ja lehisest kümblustünnid. Et proovitöö tegi Andry iseendale, oskab ta tünnkümblustest lugu pidada. “Kümblustünn ei ole niisama luksusasi, et naabril on, ma ostan endale ka. See on elustiil,” ütleb mees. “Kümblustünn sobib kõige paremini suhtlusalale inimesele, kellele ühtlasi meeldib ka sõpradega koos saunas käia,” võtab Andry kümblustünni filosoofia kokku.

Arenguagentuuri kommentaar

ANNELI KATTAI
Valgamaa Arenguagentuuri juhataja

Firma asutati asjatundlikult. Zacman Grupp OÜ esitas alustava ettevõtja starditoetuse taotluse kümblustünnide tootmiseks läbi Valgamaa Arenguagentuuri. Firma tugevuseks on tema toodete turunõudlus ning tegijate erialane töökogemus ja haridus. Ettevõtte juhi Andry Zacekiga oli väga hea suhelda. Ta teab täpselt, mida toodab, kellele toodab ja kuidas toodab.

Kui oled jutualdis inimene, kes armastab sõpradega saunas käia, siis kümblustünn sobib sulle.

■ **Meede 2.1.**

Ettevõtete arengu toetamine.
Toetus projektile 160 000 krooni.

PLOKKFLÖÖT JA OBOE

Kahe käega mängitavaid plokkflööte tuntakse Euroopas 11. sajandist alates. Pill jõudis Euroopasse peaaegu samaaegselt idast ja läänest – maurid tõid selle Hispaaniasse Aafrikast ja slaavlased Aasiast. 14.–15. sajandil kuulus vertikaalne plokkflööt tähtsamate puupuhkpillide hulka.

Huvitava tämbriga oboe oli algselt karjuste ja jahimeeste pill, kuna selle terav heli kostis kaugele. Alates 17. sajandist võeti oboe kasutusele orkestrites.

Asjatundja
kommentaar

TÕNIS KUURME

ansambli Hortus Musicus plokkflöödimängija, Vanalinna Muusikakooli plokkflöödiõpetaja

Olen Taavi-Mats Utti valmistatud pille proovinud – need on suurepärase kõlaga kvaliteetsed pillid. On suur rõõm, et Eestis on olemas selliste oskustega mees, kes on väga põhjalik, on viinud ennast alaga väga hästi kurssi ja on ka ise pillimängija. Lisaks on meile, muusikutele, lausa hädavajalik, et on keegi, kes oskab ka pille hooldada. Praegu mängib suurem osa flöödiõpilastest plastikpillidel, sest need on odavamad. Inimeste majanduslik olukord muutub aga järjest paremaks ja usun, et varsti soetavad nii mõnedki endale puidust pillid. Puitpillide kõla on palju kaunim ja võimalused teised, ka on puupillil palju huvitavam mängida.

■ Meede 2.1.

Ettevõtete arengu toetamine.
Toetus projektile 155 398 krooni.

STUUDIO 415 PILLITÖÖKOJAST KOSTAB IMELISI HELISID

Murastes valmivad euroraha toel sajanditetaguste plokkflöötide ja oboede koopiad – puitpillid, mis oma kauni kõlaga rahuldavad nõudlikumaidki muusikuid.

Taavi-Mats Utti ja Reet Suka Murastes asuvas korterist avaneb uks kõrvalmajas asuvasse töökotta, kus pillimeistrid valmistavad plokkflööte ja oboesid, sajanditetaguste originaalide koopiaid.

Pillitöökotta ühes osas toimub esmane, tolmune töö, teises viimistletakse ning proovimis- ja harjutamisruumis toovad vastvalminud instrumendid kuuldavale esimesed toonid.

Töökoda aitab rajada EAS-i startitoetus, mille eest tehti pillitöökotale aknad-uksed, põrand ja elektrisüsteem ning osteti mitmed pillide valmistamiseks vajalikud seadmed.

TURG KOGU EUROOPAS

“Pilli ehitamise protsess on käsitöö, originaalpilli kopeerimine, ega selleks erilist talenti vaja olegi,” märgib Taavi-Mats Utt tagasihoidlikult. Tegelikult mängivad tema käe all valminud pillidel täna juba paljud Euroopa muusikud. Temalt tellitud pillid on jõudnud Soome, Rootsi, Saksamaale, Hollandisse, Poola, Leetu, Šveitsi ja Prantsusmaale.

“Eriline väljakutse oli mulle valmistada pill Šveitsi päritolu flöödimängijale Conrad Steinmannile, kes on üks tänapäeva nimekamatest barokkmuusikutest,” räägib meister. “Pill valmis väga eksklusiivsest materjalist – ehtsast mammutiluust – ning pidi tellija soovi kohaselt olema ehitatud ühes tükis. Seetõttu

oli töö riskantne ja pingeline, aga ka äärmiselt põnev.” Meistril oli õnne – kõik klappis suurepäraselt, pill sai hea ja tellija jäi tulemusel ülimalt rahule.

EDU SALADUS

Taavi-Mats Utti tehtud pille hinnatakse muusikute seas väga kõrgelt, kuna flöödimängijana teab ta täpselt, missugused on muusiku ootused ühele suurepärasele instrumendile ja kuidas peab hea pill kõlma. Ta ei ole huvitatud sellest, et teha kiirelt võimalikult palju keskpäraseid pille ja müüa neid odavalt õpilastele või amatööridele. Talle on oluline pill, millel on isikupära ja omadused, mida oskab hinnata tõeline asjatundja.

Pillimeistri kompetentsusest annab tunnistust ka fakt, et tema hoolde usaldati Tartu arheoloogide mulluseks uhkeimaks leiuks osutunud 600 aasta vanuse plokkflöödi seisukorra hindamine, dokumenteerimine ja artiklite koostamine. Teadaolevalt on selle pilli näol tegemist Euroopa vanima mängukõlbliku plokkflöödigaga.

Tööst Taavi-Mats Utti niipea puudust ei tule, sest plokkflöödimestrid pole leida kogu Baltikumis, Soomes, Poolas ega Venemaalgi, rääkimata Eestist. Sellest hoolimata on seni põhiline turg tema pillidele olnud Euroopa südames, kus headest meistritest puudust ei ole.

415 märgib helitooni a kõrgust hertsides barokk-aegses häälestus-süsteemis.

Taavi-Mats Utti ja Reet Suka on elukutselised muusikud, kes on õppinud plokkflöödimängu nii Eestis kui ka välismaal. 1989. aastal löid nad varajase muusika stuudio Cantores Vagantes, eesmärgiks varajase muusika interpreteerimine originaalpillide koopiatel, respektides ajaloolist esituspraktikat.

Kontserdid Peterburi Muusikamuseumi 18. sajandi originaalpillidel süvendasid huvi plokkflöötide ehituse ja kopeerimise vastu ning viisid esimeste praktiliste tulemuste – omatehtud pillideni. Esialgu meisterdasid Taavi-Mats ja Reet plokkflööte ja oboesid ainult oma tarbeks. Siis hakkasid aga tulema tellimused muusikutelt, kes neid pille proovisid ning nende kõla ja kvaliteediga väga rahule jäid. Nii tekkis mõte ehitada oma pillitöökoda.

HOP ON, HOP OFF!

Alates 2005. aasta maikuust tiirutavad Tallinnas ringi tulipunased City Tour'i bussid ja sõidutavad turiste ning kõiki teisi huvilisi Tallinna vaatamisväärsustega tutvust tegema. Igaüks võib ükskõik millises peatuses – hopp! – punase City Tour'i bussi peale ja – hopp! – jälle maha hüpata.

Suvisel ajal sõidavad Hansabussi kahekoruselised erkpunased bussid linnas ringi kella kümnest hommikul kuni viieni õhtul. Ostnud endale sobiva kehtivusajaga pileti, võib reisija valitud peatuses bussi peale ja sealt jälle maha minna, et huvipakkuvas paigas ringi vaadata.

Turismiinfokeskuse kommentaar

LEELO ILBIS

Tallinna Turismiinfokeskuse juhataja

City Tour'i projekt on tõeliselt tore ettevõtmine. Suuname oma infokeskustest sinna pidevalt rohkesti inimesi ja tagasiside on olnud positiivne. Olen ka ise selle punase bussiga Tallinnas ringi sõitnud ja ütlesin, et turistile on see väga informatiivne. Buss viib, muide, ka Lasnamäele, kuhu tavaturist niisama lihtsalt ei satu.

Asi Hansabuss tegevdirektori Neeme Tammise sõnul investeeris firma City Tour'i projekti esimesel aastal 3 miljonit krooni ja alustas ekskursioone ühe liiniga. "Marsruudil kesklinnast teletornini kurseerisid toona kaks Saksamaalt ostedut bussi," meenutab Tammis.

Sel aastal investeeris Hansabuss projekti veel 3 miljonit krooni ja nüüd saab valida kolme ringsõidu vahel: punane liin ehk kesklinna tuur, roheline ehk Pirit ja sinine ehk Rocca al Mare tuur. Kolmel liinil kokku sõidab viis bussi ja reisi kogupikkus on 73 kilomeetrit. Lisaks on käigus hotelliliin, mis ühendab sadamaid ja Balti jaama kesklinna ümbruse hotellidega. City Tour'i bussid sõidavad Tallinnas aasta läbi.

LUGUPEETUD REISIJAD! **SEHR GEEHRTE FAHRGÄSTE!**

Iga reisija saab panna pähe spetsiaalsed kõrvaklapid, kus audiogiid tutvustab kümnes keeles linna põnevamaid paiku. Samuti saab City Tour'iga reisija lühiülevaate Tallinna ja Eesti ajaloo tähtsama-

test sündmustest. Valida saab eesti-, inglise-, saksa-, vene-, prantsuse-, soome-, rootsi-, itaalia-, jaapani- ja hispaaniakeelse giidi vahel. City Tour'i bussides kasutusel olev audiogiidide tehnika on üks kaasaegsemaid maailmas.

"Esmapiilgul võib tunduda kummaline, et meil on ka jaapanikeelne linnatuvustus. Siiski on huvitav tõsiasi, et Eestit külastavate jaapani turistide arv kasvab kiiresti ning jaapanlastel on Baltimaade turismis välja arendatud täiesti oma strateegia," räägib Neeme Tammis. Itaalia keel lisati City Tour'i audiogiidide valikusse pärast seda, kui möödunud aastal ei tulnud grupp itaalia turistide bussi peale, kuna audiogiidis puudus itaaliakeelne tekst. "Ja on näha, et järjest rohkem itaallasi tuleb nüüd meie tuurile Tallinnaga tutvust tegema," tunneb Tammis heameelt.

Tiir Tallinna peal City Tour'i bussiga maksab turistile 250 krooni, eraldi soodustused kehtivad tudengitele, pensionäridele, lastele. Tallinn Card'i omanikele on ringsõit tänava kevadest hoopis tasuta. Talvel, kui turiste on linnas vähem, korraldab Hansabuss sooduskampaaniaid kohalikele elanikele.

- **Meede 2.4.** Turismi arendamine. Toetus projektile 1,4 miljonit krooni.

SOOL AJENDAS TERVISEKESKUST LOOMA

Inna Iljina oli töötanud Narva-Jõesuu sanatooriumis kaksteist aastat, kui sanatoorium 2000. aastal suleti. Mitu aastat pingsat mõttetööd, kalkuleerimist ja plaanimist viisid ta 2004. aastal oma tervisekeskuse asutamiseni.

Vahepeal töö kaotanud Inna Iljinal on nüüd käed-jalad tööd täis. Inna on ameti pulmonoloog-õena ja nii tema kui ka kolleegid teevad pikki tööpäevi. “Töötan iga päev hommikul kella kaheksast õhtul kella kaheksani,” ütleb Iljina, leides napilt aega viieminutiliseks jutuajamiseks. Seega läheb tervisekeskusel hästi.

“Kuna Narva-Jõesuu sanatooriumi ehitati 1995. aastal esimene modernne soolakamber Eestis, kogesin seal, et see on üks väga tõhusatoimeline ravivahend. Mul oli kahju, et patsiendid selle kasutamise sanatooriumi sulgemise tõttu loo-

buma pidid. See oli üks põhjusi, miks otsustasin luua oma tervisekeskuse.”

OÜ Promelauks loodud, oli järgmiseks sammuks leida tervisekeskusele ruumid ja raha nende sisustamiseks. Kolme kuuga renoveeriti Narva linnalt rendile võetud hoone ruumid. Mullu jaanuaris avas ukseid 100-ruutmeetrisel üldpinnaga uus tervisekeskus.

Idee taotleda toetust raviaparatuuri ostmiseks struktuurifondidest sai Inna Iljina Narva Linnavolikogu kantselei liikmelt ja Narva Ettevõtluse Arendusühingu juhatuse liikmelt Vadim Orlovilt.

SOOLAKAMBRI RAVIJÕUD

Suurem osa patsientidest, kes Promelauksi tervisekeskusesse tulevad, põevad hingamisteede haigusi ja soolakamber on üks alternatiivmeetoditest nende raviks. Tänu aparaatidele tekitatakse soolakambris umbes selline mikrokliima nagu looduslikes soolakoobastes. Peamine ravija kunstlik soolakoopas on aerosool, mis sisaldab ülipeeneks purustatud naatriumkloriidi osakesi. See ergutab hingamisteede limaskestade ainevahetust, mis omakorda soodustab röga eritumist hingamisteedest.

Lisaks paljude hingamisteede ja nahahaiguste ravile stabiliseerib soolakambris viibimine närvisüsteemi ja mõjub antidepressiivselt. Teraapia koosneb 10–25 igapäevasest 30–60-minutilise seansist. Kroonilistel haigetel soovitatakse ravi korrata 1–2 korda aastas. Üks seanss soolakambris maksab 50 krooni ja selle eest tasub haigekassa.

Esimene soolakamber Eestis seati sisse vene ja eesti meditsiiniteadlaste koostööna 1980. aastatel Toila sanatooriumis.

EAS-i esitatud taotlus rahuldati, alustava ettevõtja starditoetus kattis 75% seadmete maksumusest.

Peale soolakambriteraapia pakub OÜ Promelauks tervisekeskuses taastusravi ning füsioteraapia-, pulmonoloogia- ja günekoloogiateenuseid. Kuna Inna Iljina on aastaid paralleelselt tegelnud ka Eesti Seksuaaltervise Liidu noorte nõustamise programmiga, avati 2005. aastal tervisekeskuses ka Narva noorte nõustamise keskus Amor.

Praegu töötab tervisekeskuses viis arsti ja viis õde. Aasta jooksul oli tervisekeskuses 269 ravijuhtumit.

■ Meede 2.1.

Ettevõtete arengu toetamine.
Toetus projektile 160 000 krooni.

ÕNNESTUMINE TEISEL KATSEL

Kogemusi jagab Luua Metsanduskooli projektijuht Erle Männiste.

Minule algas projekt 2003.–2004. aasta talvel, kui olin õpetajakoolituse raames Luua Metsanduskoolis praktikal. Praktikaljuhendaja Aino Mölder pakkus välja, et koolis võiks olla loodusretke juhi eriala ja tuleks hakata mõtlema õppekava koostamisele.

Asusin Luua Metsanduskooli tööle 2004. aasta suvel ja esimene ülesanne oligi leida uue eriala avamiseks vajalik rahasumma. Kooli direktor Haana Zuba ja arendusjuht Aino Mölder soovitasid kirjutada projekti ja taotleda raha Euroopa Liidu Sotsiaalfondist.

KEERUKAD LAHTRID

Kui alustad projekti kirjutamist nullist, on see ikka üsna raske. Eks see oli kõigile uus asi, sest tegemist oli esimese taotlusvooriga. Raske oli nii eelarve koostamine kui ka taotlusvormi lahtrite täitmine. No võtame näiteks mõju indikaatorite lahtri. Kuidas prognoosida, mitu õpilast selle kursuse lõpetab, mitu katkestab kursuse elukoha muutuse tõttu, mitu lapse sünni tõttu?

Kuigi kogu 2004. aasta suvi kulus projekti koostamisele, ei saanud esimene

pääsuke ikkagi küllalt hea – raha ei antud. Mäletan, et kui saime negatiivse vastuse, tekkis mõte loobuda. Kuid hinges oli piisavalt palju trotsi, et uuesti üritada.

OODATUD ERIALA

Projekti teistkordsel koostamisel oli suur abi haridus- ja teadusministeeriumi koolivõrgu büroo konsultandist Heidi Klampist. Saime temalt tagasisidet, millised kohad tuleks paremini või teistmoodi lahti kirjutada, näiteks kohendasime eelarvet. Kuigi olime ise eriala vajalikkuses kindlad, pidime ka ministeeriumile

ERLE MÄNNISTE SOOVITUSED TEISTELE TAOTLEJATELE

1. Head ideed tasub alati paberile panna, reeglina saavad need ka rahastuse.
2. Kui esimene kord ebaõnnestub, ei tasu loobuda, vaid tuleb jonnakalt uuesti proovida.
3. Alati tasub küsida nõu piirkondlikelt koordinaatoritelt.
4. Head projektid õnnestuvad alati.

tõestama, et loodusretke juhi eriharidusega inimesi on Eestile ikka väga vaja.

Selleks koostasime turismitalunikele küsitluslehe. Ja mis selgus – kõige rohkem tundsid turismiettevõtjad puudust just loodusretke juhtidest! Lausa iga teine lubas diplomeeritud retkekorraldaja tööle võtta, praktikakohta olid valmis pakkuma kõik.

“Kui tahaksin praegu palgata nädlavahetuseks tööle retkejuhi, ei oskaks ma isegi kuhugi pöörduda taolise inimese leidmiseks, kellega usaldaks rühma turiste paariks-kolmeks päevaks metsa saata,” märkis üks turismitalunik oma vastuses.

TEINE KATSE

Võtsime end kokku, tegime taas kolm kuud usinasti tööd ja esitasime projekti 2005. aasta jaanuaris teist korda. Seekord läks kõik hästi – saime struktuurifondide toetust 818 096 krooni. Ligi 1,1 miljonit maksma mineva uue eriala käivitamiseks vajalikust summast moodustas see 75%. Haridus- ja Teadusministeerium andis 18% rahast ja 7% jäi kooli enda kanda.

Praegu on küll hea meel, et tookord jonn ei jätnud ja projekti uuesti esitasime, sest loodusretke juhi eriala on hästi vastu võetud ning looduse ja elukeskkonna tundmine populaarne.

EKSKLUSIIVNE TUURAMARI JÕUAB EESTLASTE TOIDULAUALE

Narva elektrijaama kõrvale rajatud tuurakalakasvanduse inkubaatorvannis ujub vilkalt ringi parv tuuramaimukesi. Läheb mõni aasta ja neist saavad täisväärtuslikud tuurad, kellelt võetud kaaviar hakkab meid rõõmustama kulinaarialettidel.

“Minu pensionipõlve hobi,” ütleb tuurakasvanduse Störfisch OÜ omanik Jaak Vösu, kes on loonud ka Eesti esimese tänapäevase puitaknatehase Lasita.

Eesti ainsasse tuurakalakasvandusse, mis asub Narva elektrijaama kunagises abimajandis, on Störfisch viimastel aastatel investeerinud umbes 10 miljonit krooni.

Eurotoetuse abiga rajatud inkubaator annab võimaluse viljastada kohalikku

tuuramarja ja seda väärtuslikku kala marjast alates Eestis kasvatada. Toetusi on saadud kahel aastal kokku 2,7 miljoni krooni ulatuses.

Varem kasvatati kalamajandi basseinites ainult forelli. Sedagi vaid talvel, sest elektrijaama jahutusvesi, mis jõuab jõumasinat juurest jahutusvee kanalis asuvatesse sumpadesse, on suvel forellidele liiga soe, kuni 35°. Jahutusvesi on täiesti puhas – kui keegi peaks kahtlema,

kuidas küll saavad kalad elada elektrijaama basseinis.

Jaak Vösu äriidee oli asendada forellid soojalembese tuuraga, kellele sobib elamiseks kuni 35kraadine veetemperatuur. Esimese sammuna hankis Störfisch nn tuurade sugukarja, mis koosneb 10–20 kg kaaluvatest tuuralistest (*Acipenser, Huso huso*). Järgmine vajalik samm oli ürgsetele kaladele järelkasvu võimaldamine, milleks ehitati inkubaator.

Tänaseks on mõnusalt sooja veega inkubaatorvannid tuuramaimukesi täis. Marja viljastamine kunstlikes tingimustes on Vösu sõnul keeruline.

“Isegi Poolas, kust meie supermarketite akvaariumidesse jõuavad elustuurad, ei viljastata marja ise, vaid ostetakse viljastatud kalamari sisse Venemaalt,” räägib Vösu. “Meil töötab Moskva kõrgharidusega viljastamispets. Lähima nii kvalifitseeritud asjatundja võib leida alles Ungarist.”

Loodusesse on tuurasid alles jäänud väga vähe ja nii on eestlastel tuura toi-

Störfischi omanik Jaak Võsu ja tuurakasvataja Andrei Kokarev ühega oma hoolealustest.

duks tarvitamise traditsioon hääbumas. Narvas kasvatatud tuurakala on seni müüdnud vaid mõned korrad Tallinnas Stockmanni toidupoes teiste delikatesside hulgas.

“Tuur on tõeliselt maitsev, ükskõik missugusel viisil valmistatuna. Võrdluseks võin öelda, et näiteks suitsuangerjas jääb tuura maitseomadustele ikka kõvasti alla,” kiidab Võsu.

Kaaviari müüginäid pole Störfisch veel jõudnud. “Oleme seni müüdnud vaid paar tonni tuurakala. Las nad kasvavad veel. Järgmisel aastal loodame igatahes jõuda viie tonnini,” avaldab Võsu lootust.

Lootus hakata kalatootmiselt tulu teenima on otseselt seotud ajaga, mil tuurad on piisavalt täiskasvanud, et neilt saab hakata võtma marja – teadupoolest on must kalamari 20–30 korda kallim kui punane.

Jaak Võsu leiab, et kalakasvandusi on Eestis küll palju, kuid kalatootjateks võib pidada neist üksikuid. Störfisch oma nelja töötaja ja sajatonniseks kasvanud kalakasvandusega annab Eesti oludes juba arvestatava tootja mõõdu välja. Euroopa Liidu tingimustes ellujäämist peaks aga Võsu hinnangul võimaldama toodangu maht 400 tonni töötaja kohta.

Väikesed tuuramaimud mõnulevad soojas inkubaatorivees.

TUUR ON IIDNE KALA

Tuur on dinosauruste kaasaegne ja üsna omapärase välimusega: tema suurt keha katab soomuste asemel viis rida luukilpe, mille vahel on rombjad plaadikesed. Tuur ujub peamiselt mööda veekogu põhja ja toitub põhjaloomastikust. Tuurad võivad elada kuni 35aastaseks, saades suguküpseks alles 15.–17. eluaastal (soojaveelises kalakasvanduses siiski umbes kaks korda kiiremini). Kümme aastat tagasi püüti Eesti vetest sensatsiooniliselt suur – 2,7 meetri pikkune ja 140 kilo raskune – atlandi tuur.

Omaniku kommentaar

JAAK VÕSU
ASi Störfisch juht

KALATOOTMINE VAJAB RIIKLIKKU ARENDUSKAVA

Kalakasvatus on täpselt samasugune majandusharu nagu looma- või seakasvatus. Täna arendatakse Eestis ennekõike piima- ja lihatootmist, kalanduse valdkonnas keskendutakse aga töötlemisele. Eesti tänased kalatöötlemisvõimsused ületavad püügikvoote mitu korda.

Seejuures ostame ligi neli viiendikku kalast sisse ja enamiku sellest väljastpoolt Euroliitu. Näiteks Taani arendab kalatootmist riikliku programmi alusel, mis hoiab ühtlasi keskkonnareostuse kontrolli all. Eesti suudaks kala toota Taaniga võrreldavates kogustes ja sellele jätku Euroopas ka turgu.

Praegu kasvatatakse Eestis kala alla 1000 tonni aastas, Taanis seevastu 30 000 tonni, mida riigi toel tahetakse suurendada 50 000ni. Kui Eesti võtaks riikliku sihi arendada toodangut kas või 20 000 tonnini aastas, annaks see kalakasvanduste aastaseks kogukäibeks ligikaudu miljard krooni. Kõik eelused selliseks toodangumahuks on meil olemas, näiteks veeressursi on meil kolm korda rohkem kui taanlastel. Miljardilise aastakäibega tootmist võib juba pidada tõsiseltvõetavaks majandusharuks. Selle arendamiseks on meil olemas nii teadmised kui ka kvalifitseeritud tööjõud. Puudub vaid raha, mida investeerida.”

- **Meede 3.11.2.**
Vesiviljeluse investeeringutoetus.
Toetus projektile 2,7 miljonit krooni.

KVALITEETNE MESI EURORAHHA TOEL

Mesinik Jaanus Tull, OÜ Meveda üks osanik, arvab, et PRIA kaudu saadud toetuste abil ostetud moodsad seadmed võimaldavad raskest mesinikutööst rõõmu tunda ja seda sõna otseses mõttes ka nautida.

Linnainimesele paistab mesiniku töö mõnusa nokitsemisena värskes õhus – tuleb lihtsalt käia taru juurest taru juurde, tossav suitsik käes ja võrguga varustatud mask peas. See, et miski on kärjes ja vahepeal vurris ning lõpuks purgis, on kah kõigile teada. Tundub lihtsamast lihtsam. Vahel see ongi nii – kui peresid vähe ja mesinikutöö tegijale rohkem hobiks. Kui aga mesinikutööst saab elukutse, on asjad märksa keerulisemad.

“Meie töös on palju piasasju,” ütleb Jaanus Tull, õppinud mesinik, kes on

seda tööd teinud ka muude ametite kõrvalt. Viimased aastad on ta mesinikuna tegutsenud OÜ-s Meveda koos Lembit Liiniga.

Mehed tutvusid reisil Belgiasse, kus toimus järjekordne mesinike Apimondia kongress. Sõnast sai teine, mõtted sobisid ja nägemused ka. Igatahes õige pea langetati otsus: proovime koos. Lembit oli varem tõsisemalt mesindusega tegelnud, Jaanus pidas sumisevaid mesilinde pigem hobi korras. Üsna kiiresti lepiti ka kokku, kes millega tegeleb. Jaanuse hooleks

jäid müügi-, turundus- ja hanketööd ning kõik, mis seotud paberimajandusega. Lembit hoiab silma peal tootmisel ja hoolitseb korraliku pakendamise eest. See ei tähenda, et mehed teineteise tegemistesse ei sekkuks. “Eks ma olen tootmisega ka kursis ja Lembit jällegi minu valdkonnaga,” ütleb Jaanus Tull.

Esimesed aastad kulusid märkamatult. Uus firma püüdis hoolega realiseerida nägemust, mis oli meestel tutvudes jutuks olnud. Ometi oli paari tegevusaastaga selge, et äri edendamiseks on vaja suuremat arenguhüpet.

“Plaanisime nii, et saaksime muretult kümme, ehk isegi kakskümmend aastat areneda,” räägib Jaanus ja kirjeldab uut tootmishoonet, mis sai investeeringute toel püsti pandud. Ette rutates tuleb nentida, et 2000. aastal tehtud plaanid on tänaseks ahtaks jäänud, sest enamik tootmishoone pinnast on juba praegu kasutuses.

Juba on ette näidata ka silmapaistvad tulemused – OÜ Meveda on tootnud vii-

Kai ja Lembit Liin
hoiavad firmas
silma peal tootmisel
ja hoolitsevad,
et mesi korralikult
purki saaks
pandud.

masel ajal kuni 60 tonni mett ja meetooteid aastas. Kui arvestada, et Eesti meeturu kogumaht on umbes 1000 tonni, on tegemist märkimisväärse kogusega.

“Sellist tootmistahtu ei ole ühelgi teisel Eesti tootjal,” tunneb Jaanus heameelt turuliidri staatuse üle. Selle tulemuse saavutamisel on olnud palju abi ka struktuurifondidest. Esimene “60 tonni hooaeg” tuligi pärast toetussummade kaasamist.

“Muidu ei oleks me kindlasti suutnud sellist tahtu toota ja pakendada,” kinnitab Jaanus Tull. Lisaks muidugi ka see, et tänu soetatud abimehhanismidele on töö tegemine palju mugavam ja meeldivam. Mee tootmisse peaks uut hoogu andma praegu Soomes valmistatav vurr, millel juures ka meekärgede kaanetaja.

Turuosast rääkides ütleb Jaanus, et Eesti turu väiksus on fakt, millest mööda ei saa. “Eestlased söövad niigi palju magusat kuldset maiust,” nendib mesinik. Mesinike Liidu andmetel koguni kuni 700 grammi aastas. Soomlaste mee-

Õietolm sisaldab peaaegu kõiki looduslikku päritolu vitamiine.

Heal aastal võib ühelt mesilasperelt saada kuni 80 kg mett.

Meveda toodab nelja sorti söögimett ja üheksat sorti saunamett.

lembus on tagasihoidlikum, ulatudes umbes 500–600 grammini aastas. Teades, kui palju on magasaturul konkurente, on see niigi hea tulemus. Küll näeb Jaanus Tull võimalusi laiendada mee hulgiüüki. Restoranid võtavad üha enam mett nii kastmete valmistamiseks kui ka liha küpsetamiseks.

Lisaks struktuurifondide abile nimetab Jaanus Tull lõpetuseks veel kolm peamist põhjust, mis peituvad OÜ Meveda turuliidri tiitli taga.

Esimene on mõistagi kvaliteet. “See on esikohal,” on Jaanus konkreetne. Teiseks nimetab ta püüdlust selles suunas, et toode oleks võimalikult stabiilne. Ostja peab saama seda, mida ta on harjunud ostma.

Kolmandaks eduteguriks peab Jaanus firma otsust meega mitte trikitada. Mett toodetakse kahes kohas: Koeru valla piirimail ja Valgamaal Taheva vallas Harglas. Juba mõnda aega ei kasutata sisseostetud toorainet. Nii teab ostja, kust mesi täpselt pärit on.

OÜ MEVEDA

- loodi 1996. aastal Tartus perefirma;
- kolis 2001. aastal tootmise vastvalminud 360 m² tootmishoonesse, mis vastab kõigile toiduainete tootmiseks vajaminevatele veterinaar- ja hügieeninõuetele;
- on viimasel kahel hooajal tootnud 60 tonni mett, mis moodustab 6% turu kogumahu;
- annab tööd 4 inimesele;
- annab tööd 350 mesilasperele;
- mesi kogutakse kahes kohas: Koeru valla piirimail ja Valgamaal Taheva vallas Harglas.

■ **Meede 3.1** Investeeringud põllumajandustootmisse. Toetus projektile 2004. aastal 302 690 krooni, 2005. aastal 236 069 krooni.

EESTI MUSTIKAD TEEVAD PRANTSLASTE SUUD MUSTAKS

Erinevalt paljude teiste Euroopa riikide elanikest on Eesti inimesed veel loodusega sina peal ja koguvad ning kasutavad usinasti metsa- ande. Hoolimata aktiivsest metsalangetustööst leidub Eestis veel mustikate-pohlade kasvukohti ja marju jagub isegi eksportimiseks.

1990. aastast tegutsev AS Saarek on esimene ettevõtte Eestis, mis tegeleb marjade ja seente kokkuostu, puhastamise ja külmutamisega. Lisaks Eestile ostetakse metsa- ande ka Soomest, Rootsist, Lätist ja Venemaalt ning müüakse põhiliselt Skandinaaviamaadesse, Kesk-Euroopasse ja teistesse riikidesse, kus inimesed enam ise metsas marjul ei käi.

Algusaastatel ostis firma marjad kokku ja külmutas ära, tänaseks on tegevuste loetelu pikenenud: alates marjade puhastamisest ja sorteerimisest kuni külmutamise ja pakkimiseni.

Euroopa Liidu struktuurifondidelt saadud 6 992 537 krooni suuruse toetuse eest ehitas AS Saarek külmhoone ja tuletõrjevõhoidla ning ostis marjade laserpuhasti.

AS Saareki tegemistest räägib lähemalt ettevõtte tegevjuht Raul Kets.

Kuigi laserpuhasti sorteerib välja marjad, mis ei vasta etteantud värvusele, kujule ja suurusele, kontrollivad inimesed masina töö siiski üle.

Mis on laserpuhasti ja kuidas see töötab?

Laserpuhasti SORTEX NIAGRA töö- põhimõte on iga marja kontrollimine vastavalt tema kujule, suurusele ja värvile. See tähendab, et puhastaja saab programmeerida nii, et aparaat tunnistab vaid teatud värvuse, kuju ja suurusega marju. Kõik marjad, mis ei vasta ette antud parameetritele, sorteerib puhastaja välja.

Kuidas toimus marjade sorteerimine varem?

Enne töötasime SORTEX-masina vana versiooniga, mille soetasime 1996. aastal. Kuni 1993. aastani oli aga suur osa ka käsitööl.

Kas uuem puhasti on kiirem või muus mõttes parem?

Tänu uuele puhastile, mis on nii kiirem kui ka täpsem, suudame toota neljandiku võrra rohkem. Samuti on tunduvalt paranenud töö kvaliteet.

Kas nüüd teevad masinad ära kogu töö või läheb veel ka inimeste abi vaja?

Ilma inimesteta siiski hakkama ei saa, masinad võivad eksida. Seega kontrollivad inimesed masinate tööd, teevad n-ö järelkontrolli. Tänu uutele seadmetele loodi juurde ka uusi töökohti. AS-is Saarek töötab praegu 36 inimest.

Kui palju marju vahendate hooaja jooksul?

Kui esimesel hooajal, 1990. aastal, jäid ettevõtte müüdnud marjakogused 20 tonni piirde, siis nüüdseks on kogused suurenenud üle 200 korra – 2005.–2006. aastal müüdi kokku umbes 4300 tonni marju.

Kes on teie kliendid?

Põhilised ekspordimaad on Prantsusmaa, Belgia, Holland, Itaalia, Saksamaa, Šveits, Rootsi, Jaapan ja Hiina. Püsikliente on meil 10–11 ringis. Eestis on kõige suuremaks kliendiks Põltsamaa Felix.

Kas teilt jõuab kaup ka otse poelettidele, jaetarbijateni?

Ei, nii väikeste kogustega me ei tegele.

Kui suur osa teie toodangust on Eesti marjad?

Eesti metsad ei suuda siiski tervet Euroopat, rääkimata Hiinast, marjadega varustada. Eestimaised marjad moodustavad kogu marjade hulgast vaid 10–15%.

Kas siis Hiina laste suud ei saagi Eesti mustikatest mustaks?

Ei, Hiinasse Eesti mustikas ei lähe. Eesti marju söövad näiteks prantslased, belglased ja šveitslased.

■ Meede 3.2.

Põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus. Toetus projektile 6 992 537 krooni.

TUULIKUD ANNAVAD ROHELIST ENERGIAT

Euroopa Liiduga liitudes lubas Eesti Vabariik suurendada taastuvenergia osakaalu 5,1 protsendini kogutarbimisest. Läänemaal Hanilas astuti 2004. aastal sammuke selles suunas – tööd alustas Esivere tuulepark.

Möödunud sügisel tööd alustanud Esivere tuulepargis Hanila vallas töötab vaikselt neli 85 meetri kõrgust tuulikut. Ühe tuuliku võimsus on 2 megavatti, pargi koguvõimsus, 8 megavatti, katab 3000 inimese energiavajaduse.

Tuulikuprojekti arendajale, osahingule Roheline Ring on Esivere park juba teine Läänemaal: ka Virtsus töötab kaks tuulikut. Järgmised kolm peaksid 2007. aasta septembriks kerkima Risti-Virtsu

maantee äärde.

Rohelise Ringi juhatuse liige Ants Ink ütleb, et Saksa firmalt ostetud jõujaamad on tehnika viimane sõna. “Kuna tegu on vähemalt 20 aasta pikkuse investeeringuprojektiga, tahame osta võimalikult progressiivset tehnikat, mida ei pea ka aastate pärast häbenema. Ei saa nii, et võtame odava, ostame hea juurde ning saamegi kokku odava ja hea.”

INVESTEERING LÄHEB TUULDE

Ink selgitab, et Läänemaa on tuuleenergia tootmiseks hea piirkond, sest siin on olemas nii sobivad tuuleolud kui ka alajaamad, kuhu saab toodetavat energiat juhtida. Esivere tuulepark maksis 140 miljonit krooni. Struktuurifondidest saadud 3,75 miljoni krooni ja Eesti riigilt kaasfinantseeringuks saadud 1,25 miljoni krooni eest sai katta kulud pargi liitumiseks Eesti Energiaga ning ehitada välja teed ja vundamendid.

“Taastuvenergia on üks neid valdkondi, kus eestimaalased saavad ise olla teerajajaiks,” ütleb Ants Ink. Ta tunnistab, et on tuuleenergia fänn – teistsuguse mõttelaadi puhul ei hakkaks ju algatama projekte, mille tasuvusaeg algab 12 aastast. “Võib-olla kõik ei mõista seda, kuid meie oleme otsustanud paigutada raha

just alternatiivenergeetikasse. Meie unistus on välja jõuda umbes kahekümne-megavattise võimsuseni ja selle poole samm-sammult astumegi.”

Vallavanema kommentaar

ARNO PEKSAR
Hanila vallavanem

Rohelise Ringi inimesed on niisugused arendajad, kes lubavad ja ka teevad. Vallale on tuulepark peamiselt uhkuseasi, sest energia ostab ära ikkagi Eesti Energia. Aga tuulikud on atraktiivsed – esimene, Virtsu tuulepark tõi tuulikute juurde päris palju uudistajaid. Kui nüüd Risti-Virtsu maantee äärde kerkivad järgmised tuulikud, saavad kõik möödud neid vaadata.

■ **Meede 4.2.** Keskkonna-alase infrastruktuuri arendamine. Toetus projektile 5 miljonit krooni.

KALAD TAIMEVANGIST VABAKS

Mullu suvel võis Pärnu jõe kallastel näha pilkupüüdvat vaatepilti: roomikutega amfibitraktor liikus mööda jõge edasi ja niitis neljameetrise vikatiga seal vohavaid jõgitakjaid, pilliroogu ja penikeeli.

Jõe puhastamise peamine eesmärk oli vabastada kaladele tee Sindi kudealale. Nimelt oli Pärnu jõgi aastatega Sindi paisust peaaegu Reiu jõe suudmeni kohati sedavõrd kinni kasvanud, et kalad ei pääsenud enam oma traditsioonilisse kudemispaika. Vee sügavus oli seal küll meeter kuni poolteist, kuid kaatriga jõel sõites kajalood vett peaaegu ei näidanudki, nii ummuksis oli jõgi. “Põhjajaimestik oli nagu kalamehe võrk, kust kala edasi ei pääsenud,” kirjeldas möödunud kevadist olukorda Tartu Ülikooli Mereinstituudi teadur Jüri Tenson.

Kalade päästmist rahastas Euroopa Liidu Regionaalarengu Fond SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse vahendusel. Kokku kasutati 452 478 krooni, sel-

lest veerandi eraldasid kolm ümbruskonna omavalitsust: Sindi linn ning Paikuse ja Sauga vallad. Septembriks sai jõepõhi niidetud Reiu jõe suudmest ülespoole Tindisaarte ümber ja sealt edasi kuni Sindi kudealani välja – kokku ligikaudu 4 km.

Tööde korraldaja, mittetulundusühingu Veekogude Hooldus juhataja Peep Reismanni hinnangul peaks tänu jõesängi korrastamisele olema kaladel tänava rohkem kudemiskohti. Ideaalis on sellist hoolet tarvis teha vähemalt üle kahe aasta, kuid edaspidi pole töö enam nii mahukas.

Jõesängi puhastamise eeltööna kaardistati ka jõepõhja profiil: millistel aladel on jõesäng sügavam, millistel madalam,

KES ELAVAD PÄRNU JÕES?

Pärnu jõe alamjooks on rändeteeks, sigimiseks ja noorkalade kasvualaks paljudele kalaliikidele.

Kaitsealuseid ja ohustatud kalaliike: lõhe, meriforell, Pärnu jõe poolsiirdesiig, jõesilm. Muid töõnduskalu (kutseliste kalurite püütavad kalad): vimba, meritint, haug ja paljud karpkalalised.

■ **Meede 4.2.** Keskkonna-alase infrastruktuuri arendamine. Toetus projektile 332 157 krooni.

kus on rohkem kive. “Seda polnud neil aladel senimaani paberile pandud,” ütleb Reismann. Kaardi järgi on võimalik korradada jõepõhja, näiteks eemaldada üksikud suuremad kivid, et luua jõel võimalus mootorpaadiliikluseks.

Kaptenid Maido Veebel ja Rein Porro testlendu sooritamas.

ÕNNETUS KARASTAB TULEVAST PILOOTI

Noor piloot alustab maandumist – järsku on aga lennuki tuledesäras armatuurlaud pime ja seierid nullis. Mootorist kostavad ärevust tekitavad hääled, ilmselt on üks mootor süttinud. Reisijaid haarab paanika...

Tegu on siiski õppeõnnetusega – toimub Tartu lennukolledžis piloodiks õppiva tudengi harjutustund. Elulised ohuolukorrad mängitakse läbi Euroopa Liidu toetusel ostetud lennu- ja navigatsiooni-protseduuride imitaatoris, mis on üles seatud kolledži õppekeskuses Ülenurme lennujaamas.

Väikelennuki kabiini ja selle sisustust jälgendav treeningseade meelitab Ülenurmele kokku külalisi ja toob kolledži harjutustundidesse elevust. Seade matkib lendamise hääli ja hoiatussignaale väga tõetruult. “Ainus, mis jääb tundmata, on see värin seljanärvis, mille tekitab põnts, kui maanduv lennuk puutub kokku maaga,” ütleb kolledži arendusprorektor Kaido Kasak proovisõidu lõppedes.

Imitaatoriga saab harjutada lendu olukorras, kus piloot ei näe maad, vaid peab tegema otsuseid ainult navigatsiooniseadmete näitudele tuginedes, just nagu reisilennukite piloodid, kes lendavad pealpool pilvi. Õhikutõusul või maandumisel võib tekkida sama olukord siis, kui ilm läheb käest ära ja pilved varjavad nähtavuse täielikult.

Lisaks modelleerib lennuinstruktor tudengile õnnetusi. Tema tööruum asub kokpiti taga ja sealsete arvutite abil võib ta näiteks mootori seisata või panna selle põlema, tekitada erinevaid meteoroloogilisi olukordi, näiteks jäätumist. Sellistest olukordadest väljatulekuks on kindlad reeglid, mis tuleb lennukoolis selgeks õppida.

“Tudengid on imitatsiooniseadme vaimustuses,” muigab Kaido Kasak. Ta lisab, et päris avariisokki õppurid siiski üle elama ei pea. Avariilise olukorra kriitilises seisus hakkavad tööle kellad ja viled ning töötavad seni, kuni asi on veel kontrollitav. Kui aga virtuaalne õnnetus on käes, lülitab seade ennast välja.

TREENINGUKS PRESIDENDILENNUK

Tänu imitaatorile lõpetavad Tartu lennukolledži piloodid, kes on ohuolukorrad ka praktiliselt läbi mänginud. “Meie endine kolleeg, kes praegu töötab Estonian Airis, tegi hiljuti läbi täiendõppe Norras. Seal treeniti täpselt samasuguseid asju: ühe mootoriga maandumist, teisele ringile minemist, suitsu kabiinis, hapnikumaskide kasutamist. Ainult et nemad harjutasid Boeing 737 kokpitis, meil on väiksem lennuk, King Air 200,” räägib Kasak.

King Air 200 on maailmas levinud, heade lennuomadustega turbopropellerlennuk, mis suudab lennata sama kõrgel kui reaktiivreisilennukid. Olgu öeldud, et ka Lennart Meril oli kunagi selline, kuid Meri loobus presidendilennukist suurte ülalpidamiskulude tõttu.

Ülenurme lennukolledži treeningseade on Baltimaades ainulaadne. Kui Käärikul peeti lennunduskõrgkoolide spordimänge ja lätlasi-leedukaid ka Ülenurmele ekskursioonile toodi, paistis külaliste reaktsioonist isegi üksjagu kadedust. Kasaku hinnangul saavad Eesti lennukolledžid väga hea koolituse. Tema sõnul on tore on ka see, et imitaator aitab lenduri elukutset populariseerida.

Kanada firmas Mectronix Systems Inc valmistatud, ligi 5,5 miljonit krooni maksva lennuimitaatori ostu rahastasid Euroopa Regionaalarengu Fond ja Eesti riik.

■ **Meede 4.3.** Kutse- ja kõrghariduse infrastruktuuri moderniseerimine. Toetus projektile 3,912 miljonit krooni.

Tudengi kommentaar

KERT NORMET
III kursuse tudeng

Imitaator on vägev asi. Mina olen teinud läbi selle olukorra, kus läks põlema parem mootor. Saime muidugi hakkama, alla ei kukkunud – ega me mingid algajad ole! Kas tegelikus hädaolukorras on kõik samamoodi, seda ma õnneks ei tea. Aga tundus väga tõetruu.

Soome kolleegide arvates on Tartu lennusimulaatori visuaalsüsteem parim seninähtuist.

RIIGIEKSAMILE PÄÄSEB KÕIGEST HIIREKLIKIGA

Riigi- ja kodakondsuseksamitele saab nüüd lihtsamalt – rohkem kui tuhat inimest pani end tänavu eksamile hõlpsalt kirja kodanikuportaalis www.eesti.ee ega pidanud selleks ise eksamikeskusse kohale minema.

Netist on riigieksamite sooritajad oma tulemusi teada saanud juba kaks aastat ja see teenus on ülipopulaarne. Õnnestumine innustas Riiklikku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskust võrguteenuste hulka laiendama.

Uus võimalus on mõeldud neile, kes soovivad ka pärast gümnaasiumi lõpetamist sooritada mõnd riigieksamit või teha kodakondsuseksamit.

Alates 2006. aasta jaanuarist on neil võimalik eksamitele registreeruda ja pärast oma tulemusi vaadata kodanikuportaali vahendusel. Varem tuli selleks isiklikult eksamikeskusse minna või suhelda keskusega kirja teel. Noortele, kes töötasid või õppisid näiteks teistes Euroopa riikides, oli selline suhtlus väga ebamugav ja mõnikord juhtus, et eksamijärgi formaalsuste tõttu tegemata.

Eksamikeskuse riigieksamite valdkonna peaspetsialisti Sirje Jüriso sõnul

on tänagi kõige populaarsem teenus eksamitulemuse teavitus.

“Peale selle on igal eksaminandil võimalik kodanikuportaalist järele vaadata, millistele eksamitele ta on end kirja pannud ning kus ja millal eksamid toimuvad. Samuti on üleval andmed inimesele väljastatud tunnistuste kohta. Vajaliku info muutumisest, samuti eksamitulemustest saab tellida ka kiirteavitust.”

Uus teenus on hea uudis ka mitte-eestlastele, kes saavad nüüd netis registreeruda Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamile ning teada saada oma eksamitulemuse.

E-teenuse laiendamine sai teoks Euroopa Liidu struktuurifondide toetusel. Projekti kogumaksumus oli 480 000 krooni, millest 360 000 moodustas toetusraha. Teenuse sisulise poole valmistas ette Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus ning teostas tarkvarafirma Cell Network.

EKSAMILE KODANIKUPORTAALI KAUDU

- Riigieksamitele saab registreeruda 1. septembrist kuni 20. jaanuarini.
- Jooksva eksamiperioodi tulemused ilmuvad kodanikuportaali juuni alguses. Need muudetakse kättesaadavaks järk-järgult, vastavalt sellele, kuidas tööd saavad hinnatud.
- Eesti keele tasemeeksamitele ja seaduse tundmise eksamile saab registreeruda aastaringiselt.
- Tasemeeksamite tulemused pannakse üles hiljemalt 30 päeva ja seaduse tundmise eksami tulemused hiljemalt nädal pärast eksami toimumist.

Õpilase kommentaar

KADI JÕESAAR

Miina Härma
Gümnaasiumi
lõpetaja

Teave sellest, et keegi on netist eksamitulemuse teada saanud, levib sekunditega. Läheb käima ehtne e-riik – kui minut varem teadis oma hinnet ainult üks tuttav, siis minut hiljem on kõigil tulemused käes.

Hea on ka teada, et tulevikus, kui olen juba kooli lõpetanud ja mul peaks tekkima tahtmine kõrgkoolis eriala muuta ning pean taas eksameid sooritama, on mugav end riigieksamitele kirja panna. Kõik on tehtav interneti vahendusel ja kusagile ei pea avaldustega kohale minema.

Maikuuks oli end kodanikuportaali kaudu riigieksamile registreerinud 670, eesti keele tasemeeksamile üle 360 ning põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamile sadakond inimest.

Eksamitulemuste kiirteavituse on oma e-posti aadressile tellinud üle 1000 ja mobiiltelefonile enam kui 2700 eksamil käinut. Kodanikuportaali haldaja, Riigi Infosüsteemide Arenduskeskuse (RIA) haldusosakonna juhataja Riho Oksa sõnul on digitaalne eksamitele registreerumine hea näide sellest, kuidas riik muudab infotehnoloogiliste vahendite toel kodanike elu lihtsamaks.

- **Meede 4.5.**
Infoühiskonna arendamine.
Toetus projektile 360 000 krooni.

PUHKUS VÕRTSJÄRVE ÄÄRES

Eesti sai euroraha toel juurde ühe kauni järveranna, kus saab nii ujuda, palli mängida kui piknikut pidada.

Kuigi Võrtsjärv on Eesti suuruselt teine veekogu, ei pääsenud järverannale eelmise aastani just kuigi hõlpsalt, sest suur osa järveäärsest alast on erastatud ja maaomanikud ei soovi võõraid oma territooriumile. Seetõttu tekkis Rannu valla elanikel idee rajada järve äärde puhkeala, kus saaksid rannarõõme nautida kõik soovijad.

Tänaseks on rand külastajatele avatud ja kõik, kes soovivad Võrtsjärve ääres puhata ja aega veeta, on Vehendi puhkekeskuses teretulnud.

2,34 miljonit krooni maksuma läinud projekti käigus puhastati rannik roostikust ja randa laotati kokku ligi 400 m³ liiva. Lisaks ranna territooriumi korrastamisele, mida Rannu vallavanem Uno Rootsmaa peab kõige suuremaks tööks, ehitati puhkealale palkidest varjualune, rajati parkimisplats, võrkpalli-, lõkke- ja piknikuplatsid, välikäimla, riietuskabi-

nid, veevõtukoht, korrastati telkimiskoht ja süvendati paadikanal. Viimase objektina valmis mullu oktoobris 40 m pikune paadisild. Kõige kulukam oli puhkekeskuse juurde viiva ligi kilomeetrise tee asfalteerimine, milleks kulus 1,2 miljonit krooni.

Vehendi puhkekeskust hooldab Rannu vald – suve jooksul kulub korrashoiule mõnikümme tuhat krooni. “Üritasime leida puhkealale rentnikku, kes hakkaks pakkuma näiteks paadilaenu- tuse teenust, aga paraku on hetkeolukord selline, et Võrtsjärve veetase on laevatamiseks liiga madal,” ütleb Uno Rootsmaa. “Kui järve veetase normaliseerub, saab seal jälle paadiga sõita. Kõige tähtsam on aga see, et inimesed saavad nüüd rannas suvitada.”

Rannu vallas elab 1810 elanikku. Suurema osa puhkekeskuse külastajatest moodustavad siiski turistid. “Juba möö-

dunud suvel, kui puhkeala alles ehitati, käis siin väga palju rahvast – põhiliselt automajadega välituristid. Välismaalased on Võrtsjärve ääres oodatud külalised, sest erinevalt Eesti oma külalistest ei jäta väliskülalised maha prahti. Aga eks meie inimestele muutub heakord ka üha olulisemaks,” avaldab Uno Rootsmaa lootust.

Võrtsjärve Sihtasutuse kommentaar

JAANIKA KALJUVEE
Võrtsjärve Sihtasutuse juhataja

Vehendi Puhkekeskus on Võrtsjärve tingimustes ideaalne koht inimestele, kes soovivad järvele vabalt ligi pääseda – siiani see võimalus sisuliselt puudus. Kahju, et ala on suhteliselt väike ja võib juhtuda, et suvel, kui liigub rohkem rahvast ja toimuvad üritused, ei mahu kõik soovijad järveranda ära.

■ **Meede 4.6.2.** Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine. Toetus projektile 1 872 500 krooni.

400 AASTAT KLAASI AJALUGU

Järvakandist on kujunemas Eesti klaasielu süda – vasakul muuseumihoone, tagaplaanil äsja valminud klaasikoda, ees kerkib suurte eksponaatide varjualune.

Eestis on klaasi toodetud 377 aastat. Kuidas ja mida selle aja jooksul klaasist on tehtud, saab näha Eesti ainsas klaasimuuseumis Järvakandis.

Järvakandist on kujunemas Eesti klaasielu süda – lisaks 2002. aastal külastajatele avatud muuseumile valmivad seal ka klaasikoda ja külastuskeskus. Järvakandis tegutseb ka üks kahest Eestis praegu alles olevast klaasitööstusest.

Muuseumi juhataja Allan Kima sõnul antakse valmiv klaasikoda rendile eraettevõtjale ja seal hakatakse valmistama klaasiesemeid – vaase, vaagnaid, küünlajalgu ja muid meeneid. Juba sel suvel peaks neid saama kohapealt ka osta.

Klaasimuuseumi puhkealale rajatakse laste mänguplats, ehitatakse istepingid ja pannakse tööle Järvakandis tegutsenud lehtklaasitehase ajalooline purskkaev. Nii klaasikoda kui ka puhkeala plaanitakse külastajatele avada 2006. aasta augustis.

Klaasimuuseum asub kunagises tööliselamus, mille mõisnik Otto von Taube 1879. aastal tollase Vahakõnnu küla aladele rajatud klaasivabriku juurde laskis ehitada. Hoone võeti palkhaaval lahti ja paigutati tehase territooriumilt ümber alevi keskusse.

Maja neljas ruumis on püsinäitus, kus saab tutvuda klaasivalmistamise traditsioonide ja tehnoloogia ning Järvakandi ajalooa.

Klaasitööstuse väljapanek on jaotatud kaheks. Muuseumi ühes ruumis saab ülevaate klaasiesemete masintootmisest, teine ruum kujutab endast aga keskaegset klaasikoda, kus tutvustatakse klaasikeetmist ja käsitsi klaasiesemete valmistamist. Vanim muuseumis olev klaasitükk on Kima sõnul 19. sajandi algusest pärit klaasisulatuspoti kild, kus küljes ka veidi poti põhja jäänud klaasi.

“Ka aknaklaasi valmistati esialgu käsitsi, puhumise teel. Puhutud klaasmull laotati maha ja hõõruti lepalahuga ühtlaseks – nii saadi väikene klaastahvel,” kirjeldab Allan Kima. Kokku on muuseumis välja pandud 2700 eksponaati.

Järvakandi ajalugu tutvustava näituse üks ruum on sisustatud tööiskorterina, nii nagu see oli selles majas 1920. aastatel. Teise ruumi stendidel saab külastaja ülevaate Järvakandi ja ümbruskonna küladest.

Üks muuseumi ruumidest on mõeldud ka õppetööks, ringide tegevuseks ja loengute läbiviimiseks. “Ühekordseid üritusi on juba toimunud ning plaanis on hakata korraldama iga-aastasi klaaspäevi,” räägib Allan Kima tulevikuplaanidest.

■ **Meede 4.6.2.** Piirkondade konkurentsivõime tugevdamine. Toetus projektile 597 674 krooni.

	... ARENDUS- RAHASTU	NAISENIMI	ASESÕNA	KOTI- TAOLINE	KELVIN	JUPITI		SELJA TAGAOSA (ZOOL.)						
KESKPUNKT														
LENNU-					MERI (INGL. K.) MITTE VÄLJAST									
TISLERI TÕÕRIIST														
AASTA		VIIVITADA JUUST												
NOTA BENE			DESTILLAAT KAUNISTUS											
SPORDI- ÜLKOND						ALLAPOOLE LIIKUMIST TÄHISTAV EESLIDE								
PEENUTSEV HÜÜATUS				KUIV PUUKÄSN TEATUD KOHV		RAVIMTAIM			TALLEKE (LASTEK.)	ÕRSTED	UMBROHI	AMPER	VAHELDUV- VOOLU ALALISVOOLUKS MUUNDAJA	VIOLETNE
LÄTI PARLAMENT					...POLIITIKA MITTE									
EKSA-		LIBAHUNT VANA- KREEKA SÕJALAEV						J. SMUULI NÄIDEND KAUGELE				LITIUM ÜF ÜHEKS PRIORITEEDIKS ON ...		
TESLA	▷		KAERAKILE							ÕIGE- AEGSELT				
PÖLLUMA- JANDUSE RE- GISTRITE JA INFORMAT- SIOONI AMET	KAMP (ARGIK.)		SUU OSA		VAATA (MURDES)				RÕNGAS- SAAR	LAUSE OSA				
RÄTIK PRUUDI NÄO KATMISEKS PULMASÕIDUL				KANNATLIK LOOM	AJAÜHIK				ENAMIKUL JUHTUDEL		SÕJARIIST			
MANATU				...TERA (VAJALIK TREIMISEL)		VANAS EAS					TEEB TEISTELE ... (SÄRU)			LÄÄNE- ESKIMO
TELLUUR			TOTRASTI RIIST TÄISNURGA MÄÄRAMISEKS			INGLISE PREILI							ESIMENE OLI HINGES	
SAANI	▷				SAMA (LD. K.)					... MIKSER				
EINSTEIN	EUROOPA REGIONAAL- ARENANGU FOND				EESTI KULTURIST			LEIVAD ÜHES KAPIS NÄPUKAS		POPMUUSIKA STIIL				
RIIKLIK AREN- DUS- KAVA	JONN KÖER (LASTEK.)			HOOPIS TEINE LUGU							PAGARI- TOODE			
KAKS ESINEJAT				TRADE MARK		SUHTUB ELLU POSITIIVSELT					NOOT			
LOOMA- KASVATUS- ÜKSUS					ÜHTLASI									

Ristsõna vastust ootame hiljemalt 12. juuliks aadressil:
 Rahandusministeerium
 Suur-Ameerika 1
 15006 Tallinn
 Kommunikatsiooniosakond
 "Ristsõna"

või e-posti aadressil
 struktuurifondid@fin.ee

Õigesti vastanute vahel loosib rahandusministeerium välja auhinnad – termoskruusid ja mälupulga.

KORRALDUSASUTUS

Struktuurifondide korraldusasutus on rahandusministeerium. Korraldusasutus kannab üldvastutust struktuurifondide rakendamise eest. Tel 611 3558, struktuurifondid@fm.ee, www.struktuurifondid.ee

RAKENDUSASUTUSED JA RAKENDUSÜKSUSED

Rakendusasutus on vastava ala ministeerium, mis vastutab meetme eesmärkide saavutamise eest. Rakendusüksus võtab vastu projekti- taotlusi, annab nõu ja teeb rahastamisotsuseid.

Prioriteet	Rakendusasutus	Rakendusüksus
PRIORITEET 1: INIMRESSURSI ARENDAMINE		
1.1. Tööjõu paindlikkust, toimetulekut ja elukestvat õpet tagav ning kõigile kättesaadav haridussüsteem (ESF)	Haridus- ja Teadusministeerium Tel 735 0152, www.hm.ee	SA INNOVE Tel 699 8080, struktuurifondid@innove.ee , www.innove.ee
1.2. Inimressursi arendamine ettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks (ESF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Tel 625 6342, struktuurifondid@mkm.ee , www.mkm.ee	Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus (EAS) Tel 627 9400, info@eas.ee , www.eas.ee
1.3. Võrdsed võimalused tööturul (ESF)	Sotsiaalministeerium Tel 626 9187, esf@sm.ee , www.sm.ee/esf	Tööturuamet (TTA) Tel 625 7740, esf@tta.ee , www.tta.ee/esf
1.4. Haldussuutlikkuse tõstmine (ESF)	Riigikantselei Tel 693 5469, haldusmeede@riigikantselei.ee , www.riigikantselei.ee/haldusmeede	
PRIORITEET 2: ETTEVÕTLUSE KONKURENTSIVÕIME		
2.1. Ettevõtete arengu toetamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Tel 625 6342, struktuurifondid@mkm.ee , www.mkm.ee	Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus (EAS) Tel 627 9400, info@eas.ee , www.eas.ee
2.2. Ettevõtlike infrastruktuuri arendamise toetamine (ERDF)		
2.3. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni edendamine (ERDF)		
2.4. Turismi arendamine (ERDF)		
PRIORITEET 3: PÕLLUMAJANDUS, KALANDUS JA MAAELU		
3.1. Investeeringud põllumajandustootmisel (EAGGF)	Põllumajandusministeerium Tel 625 6101, pm@agri.ee , www.agri.ee	Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (PRIA) Tel 737 1200, pria@pria.ee , www.pria.ee
3.2. Põllumajandussaaduste töötlemise ja turustamise parandamise investeeringutoetus (EAGGF)		
3.3. Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas (EAGGF)		
3.4. Integreeritud maaparandus (EAGGF)		
3.5. Külade taastamine ja arendamine (EAGGF)		
3.6. Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER (EAGGF)		
3.7. Metsamajandus (EAGGF)		
3.8. Nõuande- ja teabelevi teenuste toetamine (EAGGF)		
3.9. Kalalaevastiku püügivõimsuse reguleerimine (FIFG)		
3.10. Kalalaevastiku moderniseerimine ja uuendamine (FIFG)		
3.11. Kalanduse käitlemisketi investeeringutoetuste meetmed (FIFG)		
3.12. Muud kalandusega seotud meetmed (FIFG)		
PRIORITEET 4: INFRASTRUKTUUR JA KOHALIK ARENG		
4.1. Transpordi infrastruktuuri arendamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Tel 625 6342, struktuurifondid@mkm.ee , www.mkm.ee	Maanteeamet Tel 611 9300, info@mnt.ee , www.mnt.ee
		Veeteede Amet Tel 620 5500, eva@vta.ee , www.vta.ee/atp/
		Raudteeinspeksioon Tel 605 7401, raudteeinspeksioon@rinsp.ee , www.rinsp.ee/atp
		AS Tallinna Lennujaam Tel 605 8701, www.tallinn-airport.ee
4.2. Keskkonna- infrastruktuuri arendamine (ERDF)	Keskkonnaministeerium Tel 626 2967, kai.willadsen@envir.ee , www.envir.ee	Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) Tel 627 4175, info@kik.ee , www.kik.ee
4.3. Kutse- ja kõrghariduse ning seda toetava infrastruktuuri kaasajastamine (ERDF)	Haridus- ja Teadusministeerium Tel 735 0152, www.hm.ee	SA INNOVE Tel 699 8060, struktuurifondid@innove.ee , www.innove.ee
4.4. Haiglavõrgu reorganiseerimine (ERDF)	Sotsiaalministeerium Tel 626 9132, info@sm.ee , www.sm.ee	
4.5. Infoühiskonna arendamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Tel 625 6342, struktuurifondid@mkm.ee , www.mkm.ee	Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus (RIA) Tel 663 0200, ria@ria.ee , www.ria.ee
4.6. Kohalik sotsiaalmajanduslik areng (ERDF)	Siseministeerium Tel 612 5103, sisemin@gov.ee , www.sisemin.gov.ee	Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus (EAS) Tel 627 9400, info@eas.ee , www.eas.ee

MAAKONDLIKUD ARENDUSKESKUSED

Maakondlikud arenduskeskused aita-
vad projekte koostada ning vastavad
struktuurifonde puudutavatele küsi-
mustele. Esmast nõu ongi parem küsida
maakondlikust keskusest, mis nõustab
nii alustavaid kui ka tegutsevaid ette-
võtteid, kohalikke omavalitsusi, alusta-
vaid ja tegutsevaid mittetulundusühin-
guit ning sihtasutusi.

Maakondlikud arenduskeskused aita-
vad ühtlasi tuua investeringuid maa-
konda ning selle kaudu luua uusi töö-
kohti ja tõsta elukvaliteeti.

Maakondlikud arenduskeskused tegutsevad
võrgustikuna, mille koordinaator on
Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Koordinaator: Janek Juhanson
Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
Liivalaia 13/15, Tallinn
Tel 627 9431
janek.juhanson@eas.ee

Projektijuht: Marge Sargma
Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
Liivalaia 13/15, Tallinn
Tel 627 9733
marge.sargma@eas.ee

Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskus

Mustamäe tee 4, 10621 Tallinn
Tel 656 6522
Faks 656 6641
hedc@hedc.ee
www.hedc.ee

Ida-Viru Ettevõtluskeskus

Pargi 27, 41537 Jõhvi
Tel 339 5610
Faks 339 5601
info@ivek.ee
www.ivek.ee

Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus

Aia 2, 48306 Jõgeva
Tel 776 8060
Faks 776 8061
jogeva.evk@neti.ee
www.jogevaevk.ee

Järvamaa Arenduskeskus

Rüütli 25, 72713 Paide
Tel 385 2365
Faks 385 2365
arenduskeskus@jarvamv.ee
www.jarva.ee/jak

Läänemaa Arenduskeskus

Lihula mnt 3, 90507 Haapsalu
Tel 473 5538
Faks 473 5538
info@lak.ee
www.lak.ee

Lääne-Viru Arenduskeskus

Kreutzvaldi 5a, 44314 Rakvere
Tel 325 8028
Faks 325 8029
arenduskeskus@l-virumv.ee

Põlvamaa Arenduskeskus

Kesk 20, 63308 Põlva
Tel 799 8958; 515 1558
Faks 799 8938
pak@polvamaa.ee
http://pak.polvamaa.ee

Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus

Akadeemia 2, 80010 Pärnu
Tel 445 5555
Faks 445 5554
keskus@parnumaa.ee
www.peak.ee

Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus

Tallinna mnt 14, 79513 Rapla
Tel 489 4121; 506 3705
Faks 489 4122
raek@raek.ee
www.raek.ee

Saaremaa Ettevõtluse Edendamise Sihtasutus

Lossi 1, 93816 Kuressaare
Tel 452 0570
Faks 452 0571
info@sees.ee
www.sees.ee

Sihtasutus Tuuru

Vabriku väljak 1, 92411 Kärdla
Tel 462 2800
Faks 463 2100
aivi@tuuru.edu.ee
www.tuuru.edu.ee

Tartu Ärinõuandla

Riia 15b, 51010 Tartu
Tel 742 8402
Faks 742 8491
bas@tartu.bas.ee
www.tartu.ee/arinouandla/

Valgamaa Arenguagentuur

Kesk 11, 68203 Valga
Tel 767 9800
Faks 767 9801
valgamaa@arenguagentuur.ee

Viljandimaa Arenduskeskus

Vabaduse plats 4, 71020 Viljandi
Tel 433 0593
Faks 433 0592
save@viljandimaa.ee
www.viljandimaa.ee/arenduskeskus

Võrumaa Arenguagentuur

Jüri 12, 65605 Võru
Tel 786 8367
Faks 786 8367
vaa@vaa.ee
www.vaa.ee